

„VÁLKA POLICAJTŮ“: MOCENSKÉ BOJE V BEZPEČNOSTNÍM APARÁTU NA ÚZEMÍ OSTRAVSKÉ EXPOZITURY MORAVSKOSLEZSKÉHO ZEMSKÉHO NÁRODNÍHO VÝBORU V RANĚ POVÁLEČNÉM OBDOBÍ¹

Lubomír Hlavienka – Ondřej Kolář

DOI 10.69108/slsb.2024.1.03

Lubomír Hlavienka – Ondřej Kolář: “War of Policemen”: Struggle for Power within Security Apparatus in the Territory of Ostrava Branch of Moravian-Silesian Provincial National Committee in Early Post-War Period

The article focuses on personal conflicts in headquarters of Czechoslovak police force in Ostrava following the end of World War II between group of pre-war police officers and the new administration led by war veterans with no previous police experience, led by Vladimír Sedlář. The case included mutual allegations of collaboration with Nazi regime and the conflict quickly became severely politicised, as both parties looked for support from central institutions in Prague. Even Soviet military and intelligence authorities got involved in the case. Although the new leadership technically won the conflict due to the support of regional communist administration, Sedlář and his close co-workers still faced criticism from their colleagues and the public and had to be transferred.

The paper examined motivations of individual participants and political connections of the conflict in the context of administrative and social development of the region. The research is based on preserved police agenda, agenda of public administration and published memoirs of people involved in the case.

Key Words: Police, Security, Ostrava, Communism, Corruption, Vladimír Sedlář

Dějinnám bezpečnosti a formování bezpečnostního aparátu v období tzv. třetí republiky bylo již věnováno velké množství pozornosti. Pro řadu prací je ale společné, že se věnují problematice z celostátního pohledu a méně se zabývají otázkou formování struktur v regionu Ostravska, respektive na území spadajícím pod správu ostravské expozitury Moravskoslezského zemského národního výboru v Brně.² Taktéž většina dosavadních syntéz dějin tohoto regionu se problematiky bezpečnostního aparátu dotýká jen povrchně a bez úsilí o interpretaci.³ Činnost policejního aparátu reflektují především dílčí

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Slezské zemské muzeum (DKRVO, MK000100595).

2 Např. Karel KAPLAN, *Protistátní bezpečnost 1945–1948. Historie vzniku a působení StB jako mocenského nástroje KSČ*, Praha 2015; František HANZLÍK, *Tajné služby na cestě KSČ k moci 1945–1948. Únor 1948 – výsledek nerovného zápasu*, Praha 2021. Ze studií např. Iva KVAPILOVÁ, *Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945–1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku*, Sborník ministerstva vnitra 1, 2003, s. 68–90; Jan KALOUS, *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně*, in: 1945: konec války a obnova Československa, Praha 2018, s. 236–248.

3 Viz zejména Jaroslav BAKALA – Karel JIŘÍK a kol., *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993; Dan GAWRECKI a kol., *Dějiny Českého Slezska 1740–2000*, sv. II, Opava 2003.

případové či biografické studie, z nichž lze vyzdvihnout zejména práci Mečislava Boráka o internačním táboře Hanke z roku 1997⁴ či o dekádu mladší publikace Václava Štěpána o ostravském kriminalistovi Aloisi Vařejkovi.⁵ V době vzniku obou textů však byly možnosti bádání limitovány nedostupností některých pramenů, především dokumentů v dnešním Archivu bezpečnostních složek, k jejichž odtajnění došlo až později. Konkrétně Štěpánova monografie obsahuje několik dílčích nepřesností.⁶

Dále se činnosti bezpečnostních sborů v Českém Slezsku a na Ostravsku věnuje několik drobnějších regionálně-historických prací,⁷ případně je téma okrajově zmiňováno ve statích zaměřených na vysídlení německého obyvatelstva⁸ či v publikovaných dějinách měst a obcí. V posledních letech pak přibýly i publikace autorů předkládané studie, mapující některé z aspektů působení bezpečnostních složek v předmětné oblasti.⁹ K pochopení širšího kontextu zkoumaných událostí se lze opírat o práce věnované politickému a správnímu vývoji regionu. V dané kategorii zaujímá stěžejní místo dosud platná studie Miroslava Kocícha z roku 1967.¹⁰ Další zdroj poznatků představují práce zaměřené obecně na historii policejních sborů v předmětném období.¹¹

Problematické bezpečnostního aparátu se věnuje i některá memoárová literatura. V tomto ohledu jsou zásadní vzpomínky prvního velitele Národní bezpečnostní stráže (NBS) na území expozitury Vladimíra Sedláře, které se ale zaměřují především na autorovo předešlé působení v protinacistickém odboji, přičemž jeho činnosti v bezpečnostních sborech je věnováno jenom minimum pozornosti.¹² Vzpomínky z raně poválečného období zanechali také dva ze Sedlářových blízkých spolupracovníků z řad civilní administrativy, a to krajský

4 Mečislav BORÁK, *Internační tábor Hanke v Moravské Ostravě v roce 1945*, in: Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 18, Ostrava 1997, s. 88–124

5 Václav ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka a jeho doba*, Přerov 2007.

6 Kupříkladu první velitel Národní bezpečnostní stráže v Moravské Ostravě Vladimír Sedlář je chybně označován za exponenta partyzánské skupiny Jiskra. Štěpán také mylně považoval některé z dokumentů, uložených dnes ve Slezském zemském muzeu, za nedochované.

7 Viz zejména Josef CEPEK, *Budování a činnost Sboru národní bezpečnosti na někdejší okrese Bruntál v letech 1945–1948*, in: Sborník Bruntálského muzea, 2003, s. 11–119; Ondřej KOLÁŘ, *Bezpečnostní poměry na Těšínsku v období třetí republiky ve světle pamětních knih stanic Sboru národní bezpečnosti*, Historica Olomucensia 48, 2015, s. 173–191.

8 Viz např. Jana HRADILOVÁ, *Odsun Němců z Frývaldova*, Šumperk 1996.

9 Lubomír HLAVIENKA – Ondřej KOLÁŘ, *Jesenicko 1945: Mezi válkou a mírem*, Jeseník 2024; TÍŽ, *Sbor národní bezpečnosti ve Slezsku a jeho podíl na řešení poválečných problémů regionu 1945–1948*, Opava 2022; L. HLAVIENKA, *Německá poválečná rezistence v Malé Morávce v r. 1945*. Časopis Slezského zemského muzea, série B – vědy historické 72, 2023, č. 1–2, s. 38–51.

10 Miroslav KOCÍCH, *Úloha a místo expozitury ZNV v Ostravě*, Slezský sborník 65, 1967, č. 3, s. 325–343.

11 Vlastimil KROUPA, *Sbor národní bezpečnosti 1945–1948*, Praha 1977; J. KVAPILOVÁ, *Přehled*; Jiří MIKULKA, *Téměř zapomenutí muži. Přehled oblastních velitelů SNB v letech 1945–1948*, Sborník Archivu bezpečnostních složek 19, 2021, s. 307–353; Ivo PEJČOCH – Prokop TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB, popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, Praha 2013.

12 Vladimír SEDLÁŘ, *Za svobodu našich národů a mír. (Vzpomínky partyzánského komisaře v Slovenském národním povstání)*, Brno 1989.

tajemník KSČ Vilém Nový a šéf ostravské samosprávy Josef Kotas.¹³ Společným rysem všech tří memoárových prací je určitá marginalizace kontroverzí doprovázejících počátky NBS/SNB na Ostravsku.

Pro většinu těchto prací je společným znakem, že se zabývají do velké míry organizačním vývojem a v mnohem menší míře, pokud vůbec, postihují problematiku mocenských sporů, které se odehrávaly uvnitř bezpečnostního aparátu. Ten se na území expozitury formoval velmi různorodě, a zatímco na východě proběhla poměrně plynulá proměna protektorátních sborů v ty republikové, na západě se jednalo o proces značně složitější, na čemž se značně podepsal tzv. divoký odsun německého obyvatelstva. Mimoto se ale sbor výrazně politizoval a stal se dějištěm bojů, které vedli nejenom komunisté proti svým politickým protivníkům, ale probíhaly i střety mezi různými mocenskými skupinami vycházejícím z řad KSČ. Náš článek si klade za cíl postihnout takovýto souboj, vedený dvěma skupinami vycházejícím z řad komunistického odboje. Do tohoto střetu z různých příčin začali promlouvat nejenom lokální hráči, ale i ústředí KSČ a představitelé centrálních úřadů. Časově je článek vymezen na straně jedné zformováním stranické mise Viléma Nového v závěru dubna 1945, která měla zásadní vliv na obsazení pozice velitele bezpečnosti v regionu, a na straně druhé pak létem 1945, kdy spor v podstatě skončil vítězstvím jedné ze soupeřících frakcí a kdy došlo k celkové konsolidaci struktur NBS, resp. nástupnického Sboru národní bezpečnosti (SNB).

Pramenná základna k poznání dané problematiky je velmi roztříštěná a často nekompletní. Především organizační vývoj bezpečnostního aparátu lze zrekonstruovat na základě fondu Zemského národního výboru, expozitura Ostrava, který je uložen v Zemském archivu v Opavě. Záležitosti personální a osobní charakteristiky jednotlivých čelních představitelů bezpečnostního aparátu je ale možné nastínit pouze s využitím fondů Archivu bezpečnostních složek. Jedná se zejména o fond 2M (Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra), fond 310 (Velitelství Státní bezpečnosti) a 304 (Různé bezpečnostní spisy po r. 1945). Nezastupitelné místo zaujímají také osobní spisy vybraných čelních představitelů bezpečnosti. Vzhledem k problematickému působení zemského velitele Vladimíra Sedláře je nezbytné také využití spisu H-477 z Historického fondu Státní bezpečnosti. Ten je sice do jisté míry znehodnocen skartací částí listinného materiálu, ale i zbývající objem dokumentů poskytuje cenné prameny.

Vzhledem k tomu, že řada představitelů bezpečnostního aparátu a funkcionářů působících ve správních úřadech národní bezpečnosti, činných v prvních letech existence expozitury, se po přelomu 40. a 50. let sama stala předmětem zájmu Státní bezpečnosti (StB), je pro pochopení některých vazeb nezbytné využití i vyšetřovacích a rehabilitačních spisů. Ty jsou ovšem samozřejmě zdrojem problematickým, jelikož vznikaly v době politických procesů a záměr využít je k obvinění a usvědčení vybraných osob je zřejmý. Nicméně i přes zmíněný problém nabízejí řadu informací, které byly při přípravě předložení studie také využity.

---

13 Josef KOTAS, *Vzpomínky Josefa Kotase*, Ostrava 1974; Vilém NOVÝ, *Vzpomínky z Ostravska*, Ostrava 1983.

Situace bezpečnostního aparátu v regionu v závěru války

Základ protektorátního bezpečnostního aparátu v regionu tvořilo Policejní ředitelství v Moravské Ostravě (PŘMO). To v meziválečné éře vykonávalo dohled i nad částí Těšínska a Hlučínska, nicméně v důsledku pomnichovských územních ztrát byla jeho teritoriální kompetence značně omezena. Při ředitelství před válkou fungovala také Odbočka Zpravodajské ústředny (OZÚs), plnící kontrarozvědné úkoly. Část jejich pracovníků v období druhé republiky kooperovala s německou vojenskou rozvědkou při operacích proti polské správě na Těšínsku.¹⁴

Záhy po okupaci v březnu 1939 nacistické orgány zatkl ostravského policejního ředitele Emila Baču a část vyšetřovatelů OZÚs. Další z elitních kriminalistů se pokusily získat na svou stranu kombinací kariérních příslibů, ale též hrozeb stíháním za jejich dřívější činnost při potírání německé iredenty.¹⁵ Do čela PŘMO okupační režim dosadil Friedricha Merlera, zkušeného ostravského policistu sloužícího od roku 1912. V roce 1938 byl Merler čs. úřady stíhán pro styky s německou tajnou službou a po „Mnichovu“ dočasně přesídil do Opavy. Jeho pozdější působení v čele PŘMO prozatím čeká na zevrubnější zmapování, z dosud dostupných zdrojů však Merler vystupuje jako spíše pasivní a nikterak fanatický činitel, který ctil odbornost svých českých kolegů. Nástrojem politické a rasové perzekuce se stalo primárně gestapo. Merler dokonce podporoval inspektora Františka Kociána v provozování kriminalistické expozice v budově policejního ředitelství, jež – bez Merlerova vědomí – sloužila i jako zástěrka pro ukrývání zbraní pro odboj a pro přechovávání židovského majetku, jemuž hrozila arizace.¹⁶ Kocián současně spolupracoval s vojenským odbojem.

Mezi personálem PŘMO se v průběhu okupace utvořilo několik dalších – vzájemně nejspíše nepropojených – iniciativ, provozujících pasivní rezistenci či vyslovenou odbojovou činnost. K neaktivnějším patřila skupina kolem někdejšího příslušníka OZÚs Aloise Vařejky, který po propuštění z koncentračního tábora v průběhu roku 1944 navázal spojení s partyzánskou skupinou VELA divizního generála JUDr. Josefa Koutňáka a se sovětským výsadem Avantgard. Uvedená skupina, řízená Marií Bobyrevou (krycí jméno Tamara) byla v kontaktu s partyzánským oddílem Jiskra vedeným Jakubem Bílkem a zároveň využívala jako informátory pracovníka gestapa Leopolda Steindorfa a konfidenta Jana Cwirze. Vztahy mezi skupinami Bílka a Boberevy se ale v závěru války vyostřily a vedly k vzájemným nařčením z kolaborace.

Další ilegální buňky operovaly na úrovni jednotlivých policejních revírů. Například ve Vítkovicích policisté bojkotovali rozkazy a připravovali se na ozbrojené povstání, do

¹⁴ Obecně srov. Lubomír NENIČKA, *Druhá republika na Ostravsku 1938–1939*, Opava 2010; V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*.

¹⁵ K personální praxi okupačního bezpečnostního aparátu srov. Tomáš HERAJT, *Historie policie v letech 1918–1945. Policejní ředitelství v Plzni, Dvůr Králové nad Labem* 2010.

¹⁶ M. BORÁK, *Oskar Schindler ve službách abwehru na Ostravsku*, in: Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 21, Ostrava 2003, s. 240–262; O. KOLÁŘ, *Zapomenutý kriminalista a muzejník František Kocián*, in: Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 29, Ostrava 2015, s. 187–202.

něhož se v závěru války také zapojili. K exponentům vítkovického policejního odboje patřil i bratr gen. Heliodora Píky Josef.¹⁷

O zastřešení policejních ilegálních skupin usilovali důstojníci kolem kapitánů Rudolfa Fryčera a Josefa Šulce. Ti se také po příchodu Rudé armády prozatímně ujali vedení PŘMO, jež bylo tvořeno převážně policejním a četnickým personálem, který odmítl splnit příkaz k evakuaci do Vysokého Mýta a zapojil se místo toho do osvobozovacích bojů.¹⁸ Část těchto policistů spolupracujících s odbojem se po válce podílela na budování nového bezpečnostního sboru, jako např. jmenovaný Josef Šulc, který již v létě 1945 převzal vedení oddělení Ib expozitury zemského velitelství SNB.¹⁹ Oproti tomu samotný Merler, spolu s dalšími exponenty okupačního režimu, nečekal na příchod sovětských vojsk a ještě před přechodem fronty uprchl.

Poněkud odlišná situace oproti státní policii panovala v případě četnictva. Z Četnického oddělení Moravská Ostrava po záboru pohraničí v říjnu 1938 zbylo pouze torzo, těšínské oddělení zcela zaniklo. Velkou část četnického mužstva pak čekalo přeložení do vnitrozemí. Záhy po osvobození se pak začali zejména na Těšínsko vracet (někdy i spontánně a bez rozkazu) někteří z předválečných četníků.²⁰ Do služeb nového bezpečnostního aparátu se přihlásil také ruský legionář, předválečný velitel četnictva na Těšínsku a šéf protektorátního četnictva na Ostravsku Antonín Simper, jenž následně sehrál stěžejní roli při vytváření struktur NBS a později SNB v regionu, když hned v srpnu byl dosazen do funkce přednosta III. oddělení expozitury zemského velitelství.²¹

Stranická mise Viléma Nového

Již během 2. světové války se projevovaly stále rozdílnější postoje k poválečnému uspořádání Československa, které zastával londýnský a moskevský exil. Třebaže se podařilo oběma exilovým centrům dospět k vzájemné dohodě, jejímž výsledkem se stal v dubnu 1945 přijatý vládní program a vznik kabinetu tvořeného zástupci obou skupin, odlišnosti přetrvávaly, a to i v řadě zásadních témat. To se týkalo také podoby bezpečnostního aparátu, na nějž měly strany Národní fronty značně rozdílné názory. Zatímco zejména národní socialisté usilovali v podstatě o zachování prvorepublikové podoby bezpečnosti, tak KSČ prosazovala zánik stávajících sborů a jejich nahrazení jediným a centrálně organizovaným sborem. Tento postoj nakonec převládl a byl obsažen i v Košickém vládním programu. Záměrem komunistů přitom bylo nový sbor očistit od prvorepublikových a protektorátních policistů

17 O. KOLÁŘ, *K účasti ostravských policistů v domácím protinacistickém odboji 1938–1945*, Časopis Matice moravské 141, 2022, č. 2, s. 259–269.

18 Zemský archiv v Opavě (ZA v Opavě), fond Zemský národní výbor, expozitura Ostrava (ZNVEO), inv. č. 217, č. kart. 73, zpráva Josefa Šulce z 28. března 1947.

19 Archiv bezpečnostních složek (ABS), fond 304 (Různé bezpečnostní spisy po roce 1945), sign. 304-131-1, denní rozkaz expozitury zemského velitelství SNB Moravská Ostrava č. 1 z 26. června 1945 a č. 4 z 8. srpna 1945.

20 O. KOLÁŘ, *Bezpečnostní poměry na Těšínsku*.

21 ABS, sign. 304-131-1, denní rozkaz expozitury zemského velitelství SNB Moravská Ostrava č. 1 z 26. června 1945 a č. 4 z 8. srpna 1945.

i četníků a následně jej ovládnout. K tomu chtěli současně použít dvě metody. Na straně jedné zamýšleli obsadit klíčové pozice ve velitelské struktuře i ve správních orgánech národní bezpečnosti. Na nový sbor se totiž měla uplatňovat zásada dvojí podřízenosti, tedy na jedné straně velitelé podléhali svým nadřízeným v rámci služební hierarchie, na straně druhé pak příslušným správním orgánům fungujícím v rámci národních výborů na úrovni okresů a zemí.²² Zároveň měl proběhnout masivní nábor nových příslušníků, při němž se do řad sboru měli dostat ve velké míře i členové a sympatizanti KSČ. Kombinací těchto dvou zmíněných přístupů, mělo dojít k nastolení kontroly nad bezpečností.²³

K dosažení vytyčených cílů bylo nezbytné rychle obnovit stranické struktury přímo v osvobozené vlasti a díky tomu získat rozhodující pozice jak v místní správě, tak i ve formujícím bezpečnostním aparátu. Výrazný zájem ve straně přitom budilo Ostravsko a jeho dělnictvo, kde ovšem drželi tradičně silné pozice sociální demokraté. Zcela zásadní význam se proto přikládal misi Viléma Nového, která byla v dubnu 1945 zformována v Košicích.²⁴ Její role spočívala v obnově stranické organizace, utváření národních výborů a prosazování vlivu KSČ v nich, třebaže, jak zdůrazňoval Gottwald, bylo nezbytné udržovat formát Národní fronty.²⁵ Opomenuta nebyla ani otázka obsazení pozic v bezpečnostním aparátu.

O tom bylo rozhodnuto nejpozději 19. dubna 1945, kdy proběhla v sídle ÚV KSČ schůzka, jíž se účastnili Klement Gottwald, Viliam Široký, Václav Kopecký a Marie Švermová za ústřední výbor strany a dále pak Vilém Nový a Josef Kotas, kteří měli tvořit tuto stranickou misi na Ostravsko. K nim byl na této schůzce přiřazen Vladimír Sedlář,²⁶ politický komisař 9. praporu partyzánské brigády Jana Žižky, který do Košic dorazil teprve o několik dní dříve. Poté co byl prověřen svými bývalými spoluvězni Viliamem Širokým a Oskarem Topolem, byl představen Rudolfo Slánskému a někdy v této době padlo i rozhodnutí jej přiřadit k Nového misi.²⁷

22 Blíže k organizační struktuře SNB viz L. HLAVIENKA – O. KOLÁŘ, *Sbor národní bezpečnosti ve Slezsku a jeho podíl na řešení poválečných problémů regionu 1945–1948*, Opava 2022, s. 27–42.

23 Ladislav SOUKUP, *Počátky organizace státní bezpečnosti (SNB) v ČSR 1945–1950*, in: *Vývoj práva v Československu 1945–1989*, Praha 2004, s. 399–414.

24 Ve stejné době byla zformována i druhá skupina, která měla působit na jižní a střední Moravy. Jejími členy byli mj. Marie Švermová a Otto Šling. Matěj BÍLÝ – Marián LÓŽI – Jakub ŠLOUF, *Nervová vlákna diktatury. Regionální elity a komunikace uvnitř KSČ v letech 1945–1956*, Praha 2019, s. 32.

25 V. NOVÝ, *Život a revoluce*, Praha 1974, s. 180; J. KOTAS, *Vzpomínky*, s. 76; Marie ŠVERMOVÁ, *Vzpomínky*, Praha 2008, s. 190.

26 Narodil 12. června 1914 v Novém Jičíně, vyučil se jako truhlář a působil v dělnických profesích. Od r. 1933 člen KSČ. Od března 1939 pracoval ve zbrojovce v Dubnici nad Váhem na Slovensku. V září 1941 zatčen a vězněn v různých věznicích na Slovensku, kde se seznámil s Viliamem Širokým. V r. 1943 odsouzen za protistátní činnost na pět a půl roku, ale již v r. 1944 propuštěn, oficiálně ze zdravotních důvodů. V srpnu 1944 prchl do hor a připojil se k partyzánům. Působil jako politický komisař a po nějaký čas i jako velitel 9. praporu partyzánské brigády Jana Žižky. Dne 6. dubna se jeho oddíl spojil s Rudou armádou. ABS, Osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis Vladimíra Sedláře (nedatováno).

27 V. SEDLÁŘ, *Za svobodu*, s. 117.

Je zajímavé, že na zmíněné schůzce nebyl zřejmě přítomen Rudolf Slánský, ale lze předpokládat, že byl o obsahu jednání plně informován.²⁸ Navíc to byl zřejmě on, kdo po Sedlářově prověření, doporučil jeho zařazení do formující se stranické mise. Co není jasné, je důvod, proč byl tento muž začleněn do tohoto nanejvýš významného stranického počínu. Sedlář neměl žádnou předchozí zkušenost s prací v bezpečnostním aparátu a ani právnické vzdělání. Podle některých svědectví²⁹ to snad mělo být proto, že pocházel z regionu, což ale není zcela pravda. Sedlář pocházel z Valašska a na Ostravsku byl oproti Novému i Kotasovi cizincem. To ostatně i sám přiznával ve svém služebním životopise.³⁰

Mnohem větší logiku by v případě preferování ostravského původu hrálo zařazení Arnošta Krpce. Ten se po okupaci ČSR uchýlil do sovětského exilu, kde se mj. seznámil s Rudolfem Slánským. Později absolvoval zpravodajský kurz a následně byl vysazen na Slovensku, kde se stal jedním z členů štábu partyzánské brigády Jana Žižky, jejíž součástí byl i Sedlářův prapor. Krpec do Košic dorazil přibližně ve stejné době jako Sedlář, ale byl odvelen do Kyjeva na štáb povstaleckého hnutí, aby se zde podílel se sepsání hlášení o činnosti jejich útvaru.³¹ Přesný důvod zařazení Sedláře do stranické mise na Ostravsko ze známých pramenů tedy neznáme.

V rámci Nového mise bylo Sedlářovi uloženo, aby se na osvobozeném území Ostravska ujal řízení bezpečnostního aparátu. Ani v tomto případě nemáme k dispozici žádný přímý rozkaz či instrukci vysloveně určující Sedláře za osobu zodpovědnou organizací bezpečnostního sboru, ale o jeho jmenování hovoří řada různých svědectví. V první řadě to zmiňuje ve svém služebním životopise sám Sedlář.³² Obdobně se vyjadřuje Ivo Milén³³, velitel 9. praporu brigády, s nímž Sedlář v dubnu přicestoval do Košic, později jeho blízký spolupracovník v bezpečnostním aparátu a po r. 1948 zástupce náčelníka StB. Ten hned několikrát uvedl, že z Košic odjížděl Sedlář již jako určený velitel bezpečnosti na Ostravsku i to, že na jeho jmenování měl výrazný podíl Rudolf Slánský.³⁴ Milénova slova potvrdila i příslušnice Sedlářova partyzánského praporu Hana Koudelková (roz. Debnárová), kterou její bývalý velitel navštívil cestou z Košic do Slezska a ji i jejího snoubence Josefa Koudelku, taktéž spolubojovníka z partyzánské brigády, informoval, že se má stát velitelem policie v Ostravě.³⁵

28 Osoby účastníci se jmenované schůzky známe jen z paměti osob, které se jí účastnily. Je proto možné, že se schůzky účastnil i Slánský, ale v pamětech byl záměrně vynechán.

29 ABS, fond H (Historický fond Státní bezpečnosti), spis H-477, výpověď Anny Koudelkové z 1. listopadu 1950.

30 ABS, Personální spisy Ministerstva vnitra (PSMV), osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis Vladimíra Sedláře (nedatováno).

31 ABS, PSMV, osobní spis č. 2253 Arnošt Krpec, vlastní životopis Arnošta Krpce z 25. listopadu 1954.

32 ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis Vladimíra Sedláře (nedatováno).

33 Narozen v r. 1911 v Prievidzi jako Imrich Müller, ale v roce 1947 přijal na naléhání náměstka ministra vnitra Jindřicha Veselého jméno Ivo Milén. V textu budeme používat verzi jména Milén, třebaže v době, o níž pojednává náš článek, nosil ještě rodné příjmení Müller. Blíže ABS, PSMV, osobní spis č. 2286 Ivo Milén, vlastní životopis ze 17. června 1950 a pomůcka k prověření životopisu ze 17. června 1950.

34 ABS, PSMV, osobní spis č. 2286 Ivo Milén, vlastní životopis ze 17. června 1950; ABS, spis H-477, výpověď Ivo Miléna z 16. dubna 1952.

35 ABS, spis H-477, výpověď Anny Koudelkové z 1. listopadu 1950.

Na základě uvedených svědectví lze konstatovat, že jsme schopni říci, jakým způsobem došlo v rámci Nového mise k rozdělení úkolů mezi její tři členy. Vilém Nový byl pověřen funkcí tajemníka krajského výboru KSČ a po příjezdu se okamžitě ujal obnovy stranické organizační sítě ve Slezsku i na severní Moravě. Josefu Kotasovi byla svěřena práce s národními výbory a jejich výstavba na území stranického kraje. Byl také předurčen na pozici předsedy národního výboru v Moravské Ostravě. Do této pozice byl skutečně zvolen 22. května poté, co nejprve výrazně napomohl s výstavbou národních výborů ve Slezsku. Poté se stal i předsedou krajského výboru KSČ.³⁶ Poslední z trojice Vladimír Sedlář byl pověřen organizací a vedením bezpečnostního aparátu.

Ještě před odjezdem proběhlo dvoudenní školení vedené osobně Klementem Gottwaldem. Na něm obdrželi členové mise instrukce, jak postupovat při výkonu svěřených úkolů. Lze se proto domnívat, že zde Sedlář obdržel jasné příkazy, jak má postupovat při organizaci bezpečnostního sboru i jaké jsou v tomto ohledu zájmy KSČ.³⁷ Dne 20. dubna pak obdrželi zřejmě všichni členové mise potvrzení dosvědčující, že se jedná o zplnomocněnce ÚV KSČ pro stranickou práci na Ostravsku. Dokument také žádal všechny orgány Rudé armády, aby jim byly v jejich práci nápomocni. Potvrzení podepsali Rudolf Slánský i Klement Gottwald.³⁸ Následujícího dne opustili členové skupiny Žilinu a v doprovodu několika důstojníků Rudé armády se přes Rybník, kde sídlilo velitelství 4. ukrajinského frontu, vypravili nejdříve do nedávno obsazené Opavy.³⁹

Do boji zdecimovaného města přijeli 22. dubna. V okolí sice nadále zuřily střety a metropole Českého Slezska byla značně poničena, avšak Nový se svými společníky okamžitě zahájili práci a Josef Kotas byl, zcela v duchu instrukce, aby prosazoval vliv KSČ v národních výborech, dne 24. dubna zvolen do čela opavského revolučního národního výboru.⁴⁰ Sedlářovi, také přesně dle uložených úkolů, připadlo sestavení pořádkového sboru, který by zde pomohl zajistit bezpečnost. To byl ovšem v podstatě neřešitelný úkol, jelikož do města se stahovali lidé z blízkého i vzdáleného okolí s cílem přilepšit si na úkor evakuovaných Němců. Naopak většina autochtonního českého obyvatelstva byla před příchodem fronty evakuována. Krádeže i rabování byly na denním pořádku. K bezpečnosti nepřispívali ani Rudoarmějci, kteří se v Opavě i okolí dopustili řady zločinů.⁴¹

Při sestavování pořádkové milice se musel Sedlář především vypořádat s tím, že panoval nedostatek vhodného personálu. Jelikož Opava byla součástí Říšské župy Sudety, o bezpečnost se zde starali příslušníci říšských policejních a pořádkových

36 M. BÍLÝ – M. LÓŽI – J. ŠLOUF, *Nervová vlákna*, s. 32–34; Josef MORAVEC, *K počátkům Národní fronty na Ostravsku*, Slezský sborník 64, 1966, č. 4, s. 459–479, cit. s. 460.

37 V. NOVÝ, *Život*, s. 180; J. KOTAS, *Vzpomínky*, s. 76.

38 ABS, fond A2/1 (Sekretariát Ministra vnitra), inv. jed. 1567, č. kart. 51, potvrzení z 20. dubna 1945.

39 V. NOVÝ, *Život*, s. 182–183; V. SEDLÁŘ, *Za svobodu*, s. 118; J. KOTAS, *Vzpomínky*, s. 77.

40 J. MORAVEC, *K počátkům*, s. 460.

41 Blíže k bezpečnostním podmínkám v poválečné Opavě viz František ŠVÁBENICKÝ, *Opava po válce*, in: F. ŠVÁBENICKÝ (ed.), *Troppau 1945. Opava v roce nula*, Opava 2016, s. 169–172.

sborů.⁴² Z této příčiny zde ani neexistovaly protektorátní policejní a četnické útvary, které se na osvobozených teritoriích Protektorátu stávali základem nově se formujících bezpečnostních sil. Bylo proto nutné se spolehnout na příslušníky místní české menšiny. Těch se Sedlářovi podařilo shromáždit dvě desítky a 24. dubna jim byly sovětským velitelem města vydány zbraně.⁴³ S tímto provizorním a početně nedostatečným sborem se Sedlář snažil udržet klid ve městě. To se mu ale nedařilo, a dokonce on sám se stal obětí zločinu, kdy mu byly odcizeny jeho osobní doklady.⁴⁴

Působení členů mise nemělo v Opavě dlouhého trvání. Dne 30. dubna byla sovětskými a čs. vojsky osvobozena Moravská Ostrava, kam se hned následujícího vydala Nového skupina. Sedlář za sebou v Opavě zanechal drobnou pořádkovou milici, teprve později zde začaly z iniciativy místního národního výboru vznikat uniformované i neuniformované pořádkové složky, které se během května sloučily v jeden celek a začlenily se do Národní bezpečnostní stráže. Ředitelem úřadu národní bezpečnosti stojícího v čele opavské NBS se stal JUDr. Miloš Bahenský.⁴⁵

Příjezd do Moravské Ostravy

Když se Nový, Kotas a Sedlář dostali 1. května večer do Moravské Ostravy, v okolí města se ještě bojovalo a stopy války byly všudypřítomné. Především ve vesnicích lemujících cestu, kudy se k městu probíjely sovětské a československé jednotky, leželi v příkopech mrtví vojáci i koně, množství domů bylo poškozeno a silnice se daly projet jenom s velkým úsilím, jelikož je blokovaly převrácené vozy.⁴⁶ Nicméně samotná Moravská Ostrava zůstala nejhrošších válečných hrůz ušetřena, jelikož po sovětském průlomu přes Odru ji německé jednotky vyklidily a začaly se kvapně stahovat k Novému Jičínu a Fulneku.⁴⁷

Také nyní Nového skupina na nic nečekala, a zatímco v ulicích rozjaření obyvatelé vítali své osvoboditele, oni začali hned po příjezdu plnit zadané úkoly a budovat vliv KSČ v národních výborech i bezpečnostním aparátu. Nejprve došlo k navázání kontaktu se sovětským vojenským velitelem města, který skupině poskytl materiální pomoc i vojenský doprovod. Následovalo oficiální uvedení Sedláře do funkce velitele bezpečnosti v Moravské Ostravě, do níž byl bývalý partyzán dosazen 1. nebo 2. května 1945.⁴⁸ Po jmenování musel být Sedlář oficiálně uveden do funkce, což se stalo 3. května, kdy jej Josef Kotas nejdříve představil na členské schůzi strany. Zde prohlásil, že starý bezpečnostní

42 O. KOLÁŘ, *Německý bezpečnostní aparát v opavském správním okrese 1938–1945*, Historica Olomucensia 51, 2016, s. 189–205.

43 F. ŠVÁBENICKÝ, *Opava po válce*, s. 169; V. SEDLÁŘ, *Za svobodu*, s. 118.

44 ABS, A2/1, inv. č. 1567, č. kart. 51, potvrzení z 2. května 1945.

45 F. ŠVÁBENICKÝ, *Opava po válce*, s. 169.

46 J. KOTAS, *Vzpomínky*, s. 79, V. SEDLÁŘ, *Za svobodu*, s. 118–119.

47 O. KOLÁŘ, *Boj o Ostravsko 1945*, Ostrava 2021, s. 111.

48 Na tomto místě je drobný rozpor, Sedlář v dotazníku pro Ministerstvo vnitra z r. 1950 uvedl, že velitelem bezpečnosti v Moravské Ostravě byl od 1. května, avšak ve vlastním životopise z r. 1949 uvedl jako termín nástupu do funkce 2. květen. Srov. ABS, Osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, Dotazník Ministerstva vnitra; Tamtéž, životopis mjr. Vladimíra Sedláře z 26. ledna 1949.

sbor se rozpustí a pověřil Sedláře úkolem vybudovat nově formovanou NBS. Uvedené rozhodnutí následně zopakoval na policejním ředitelství v Moravské Ostravě, kde jménem prozatímního MNV Sedláře pověřil vedením sboru. Současně s tím byla Sedlářovi propůjčena hodnost kapitána.⁴⁹

Z naznačené posloupnosti lze vidět, jakým mechanismem se při budování vlivu v bezpečnosti měli členové mise řídit. Nejprve musel být získán vliv v národním výboru, což v Moravské Ostravě nebyl problém, jelikož 2. května zde byl zvolen prozatímní národní výbor v čele s komunistou Josefem Lampou, který autoritu členů mise bez výhrad akceptoval. Tento vliv byl rozhodující, jelikož podle znění vládního programu měla připadnout klíčová role při prosazování vnitřní bezpečnosti v Československu národním výborům a jejich výkonným nástrojem měl být Sbor národní bezpečnosti. Pak již nic nebránilo dosazení předem vybraného člověka do funkce velitele bezpečnostního aparátu.⁵⁰

Po těchto formálních krocích mohl Sedlář začít úřadovat. Nejprve převzal od Rudolfa Fryčera a Josefa Šulce vedení uniformovaného pořádkového sboru ve městě. Oba důstojníci setrvali ve službě, ale do uvolněné pozice byl jmenován kpt. Arnošt Rusek, coby služebně nejstarší důstojník. Policejní sbor po ústupu Němců dočasně vedl policejní rada Večeřa. Také ten zůstal u sboru v pozici Sedlářova zástupce.⁵¹ Daný stav byl ale také pouhým provizoriem, jelikož již 5. května začal Sedlář naplňovat úkoly, s nimiž do Slezska přijel, a stávající sbor zrušil, aby na jeho půdoryse mohl vzniknout nový.⁵²

Vznik Národní bezpečnostní stráže a její transformace ve Sbor národní bezpečnosti

Nástupcem provizorního sboru se stala Národní stráž, jejíž jméno bylo později změněno na Národní bezpečnostní stráž (NBS), v jejím čele opět stanul Sedlář.⁵³ Národně bezpečnostní stráž Moravská Ostrava byla součástí nově formovaného bezpečnostního tělesa, které vzniklo nařízením Národního výboru pro Moravu, podle něž se pod úřad Národní bezpečnostní stráže pro Moravu v Brně slučovalo četnictvo, uniformovaná i neuniformovaná státní policie, správní služba, Národní stráž a Inspektorát uniformované i neuniformované protektorátní policie. Velitelem NBS pro Moravu byl vybrán Bedřich Pokorný. Jeho úřadu podléhala čtyři velitelství Národní bezpečnostní stráže – Brno,

49 ABS, fond 310 (Velitelství Státní bezpečnosti), sign. 310-87-35, životopisná data Vladimíra Sedláře; V. NOVÝ, *Život*, s. 185–187; ABS, spis H-477 výpověď Rajmunda Pastrňáka z 5. října 1950. Hodnost kapitán pocházela z partyzánského hnutí a byla hodností vojenskou. V SNB sloužil Sedlář s platností od 1. května 1945 v hodnosti nadporučíka a tato hodnost mu byla po odsouzení jednoleté zkušební lhůty 1. května 1946 potvrzena a Sedlář byl nastálo přijat do SNB. Viz ABS, PSMV, osobní svazek č. 1178 Vladimír Sedlář, definitivní převzetí do SNB z 27. května 1946.

50 F. HANZLÍK, *Tajné služby*, s. 87 a 91; Karel JECH – Karel KAPLAN, (edd.): *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*, Brno 2002, s. 125–126.

51 ZA v Opavě, ZNVEO, inv. č. 217, č. kart. 73, zpráva Josefa Šulce z 28. března 1947; ABS, sign. 310-85-11, oznámení na dr. Hoblíka 24. dubna 1946.

52 Srov. ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, Dotazník Ministerstva vnitra; Tamtéž, životopis mjr. Vladimíra Sedláře z 26. ledna 1949; Mečislav BORÁK – Dušan JANÁK, *Přehled dějin KSČ v Severomoravském kraji v datech. 1848–1981*, Ostrava 1983, s. 379.

53 Tamtéž.

Olomouc, Moravská Ostrava a Morava-venkov.⁵⁴ Zmíněné rozhodnutí vycházelo ze zásady aplikované bezprostředně po skončení bojů, podle nichž to byly právě národní výbory, kterým byla svěřena péče o všechny veřejné záležitosti, tedy i o vnitřní národní bezpečnost. Národní výbory se přitom řídily několika zásadami. V první řadě stávající četnictvo a policii nerozpouštět, jelikož nebylo kým je nahradit. Místo toho tyto sbory očistit a ponechat ve službě. Současně se snažit do řad bezpečnosti získat mladé lidi z řad ozbrojené veřejnosti. A současně také zformovat pohotovostní jednotky, určené pro nasazení v pohraničí.⁵⁵

V Moravské Ostravě se zdejší oddělení NBS rozdělilo na několik dílčích oddělení. Mimo pořádkové uniformované složky, se jednalo o politické oddělení, jehož úkolem bylo především pátrání po kolaborantech, zrádcích, konfidentech a německých válečných zločincích. Z tohoto oddělení se brzy vyčlenilo tzv. německé oddělení, jež spravovalo přímo agendu Němců a dohlíželo i na internační tábory na území města. Velký vliv si v prvních měsících získalo hospodářského oddělení, které zajišťovalo majetek Němců a kolaborantů.⁵⁶

Sedlár se nezabýval pouze formováním sboru v Moravské Ostravě, ale jeho NBS posloužila jako stavební kámen, na němž byly vybudovány základy dalších služeben ve Slezsku. Již 6. května byli vysláni do Českého Těšína příslušníci stráže, aby zde nastoupili službu. K nim přibývali příslušníci četnictva, kteří se po skončení bojů sami vraceli na svá původní místa a pomáhali zde s obnovou bezpečnostního aparátu. To šlo natolik úspěšně, že 14. května došlo k obnovení expozitury NBS v Jablunkově. Tyto služebny pomohly dalšímu rozvoji NBS v tomto citlivém regionu a v průběhu dalšího měsíce zahájila činnost kriminální služba NBS v Českém Těšíně, která řídila i drobnou pobočku v Jablunkově.⁵⁷ Obdobně se situace vyvíjela také v Karvině, kde došlo v průběhu května k obnovení činnosti bezpečnostních sborů. Zde krátce vedle sebe paralelně existovaly MNV zřízená Národní milice, čs. vojenskou správou ustavený strážní oddíl, a především Ředitelstvím NBS v Moravské Ostravě zformovaný úřad národní bezpečnosti.⁵⁸ Ten nakonec převzal všechny povinnosti související s bezpečnostní agendou.

Než se ale mohl Sedlár pořádně zorientovat ve své nové funkci, došlo k výraznému rozšíření jeho kompetencí. Snahy Slezské národní rady o obnovu slezské samosprávy byly částečně vyslyšeny a v polovině května došlo v Moravské Ostravě k ustavení expozitury Moravkoslezského zemského národního výboru. Na tuto změnu reagoval

54 I. KAPILOVÁ, *Přehled*, s. 75.

55 Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva IV. Československo 1945–1989*, Praha 2011, s. 38.

56 ABS, fond 2M (Odbor politického zpravodajství Ministerstva vnitra), sign. 12 265, přehled a nedostatky státně-policejní práce na Ostravsku z 12. června 1945; ABS, f. 2M, sign. 12 265, výpověď Břetislava Hotového z 26. července 1945; ABS, sign. 310-87-35, zpráva Jindřicha Veselého ze 17. listopadu 1945; Tamtéž, f. 2M, sign. 12 265, zpráva o Alfrédu Geierovi.

57 ZA v Opavě, ZNVEO, inv. č. 274, č. kart. 142, hlášení o zahájení činnosti Úřadu národní bezpečnosti v Českém Těšíně z 21. června 1945; Tamtéž, evidence zaměstnanců kriminální a správní služby NBS z 28. června 1945.

58 ZA v Opavě, ZNVEO, inv. č. 297, č. kart. 187, zřízení odboček Úřadu národní bezpečnosti z 21. května 1946.

i bezpečnostní aparát a 15. května bylo rozhodnuto o vytvoření velitelství NBS pro Slezsko. Rozkazem č. 1 byly nově zřízenému velitelství podřízeny všechny slezské okresy a přilehlé okresy Moravská Ostrava, Nový Jičín a Místek. Rozhodnutím ZNV expozitury v Moravské Ostravě, tedy fakticky V. Nového a J. Kotase, byl velitelem NBS pro území expozitury MSZNV jmenován V. Sedlář, což 2. června schválilo Ministerstvo vnitra.⁵⁹ Nově zřízené velitelství disponovalo Národní bezpečnostní stráží pro Slezsko-venkov, což byl uniformovaný pořádkový sbor tvořený bývalým četnictvem, dále pak Národní bezpečnostní stráží v Moravské Ostravě, Opavě, Českém Těšíně a Novém Jičíně, jejichž základem byla uniformovaná policie. Mimo uniformované pořádkové složky, disponoval sbor i neuniformovanou složkou. Jak je zřejmé z přehledu lokálních velitelství, moc sboru se fakticky omezovala pouze na východní část expozitury.⁶⁰

V západní části expozitury totiž panovaly zcela odlišné podmínky, jelikož kvůli nedostatku českého obyvatelstva a neexistenci protektorátních sborů, jež by plynule převzaly zodpovědnost za prosazování bezpečnosti, zde byla bezpečnostní agenda zcela v rukou národních výborů. Ty byly nuceny se o bezpečnost postarat tím způsobem, že formovaly z řad svých členů, prvních kolonistů, či německých antifašistů, lokální milice. V jiných případech se o bezpečnost staraly partyzánské útvary, které přicházely do pohraničí z vnitrozemí. Společným úkolem pro všechny tyto sbory bylo zajištění majetku a životů místních Čechů jak před ustupujícími Němci, tak před různými diverzními skupinami.⁶¹ Společné ale také bylo, že tyto skupiny nedokázaly armáda ani velení bezpečnosti dostat plně pod svou kontrolu, což znamenalo, že na území, kde působily, se často chovali jejich velitelé jako samozvaní vládcí a neuznávali autoritu nadřízených orgánů, což působilo řadu těžkostí. Také proto je v tomto raném období obtížné hovořit o tom, že by moc velitelství NBS pro Slezsko dosahovala dále než na Opavsko, či maximálně na Krnovsko.

Dne 30. června 1945 byly naplněny proklamace obsažené v Košickém vládním programu a oficiálně zanikly všechny bezpečnostní sbory, na jejichž místo nastoupil jednotný a vojensky organizovaný Sbor národní bezpečnosti, coby jediný sbor odpovědný za prosazování vnitřní bezpečnosti v Československu. Toto rozhodnutí znamenalo přerod NBS ve Sbor národní bezpečnosti. Ten byl vytvořen jako výkonný orgán správních orgánů národní bezpečnosti, jimiž se rozuměly příslušné národní výbory. SNB se skládal ze tří základních částí, které měly svou organizační strukturu rozvinutou po celém teritoriu Českých zemí. Jednalo se o uniformovanou složku, kriminální složku a státně bezpečnostní složku. Mimo nich sboru podléhalo i letectvo a v Čechách působil též Pohotovostní pluk I NB. Přestože se v případě uniformovaného sboru, Státní bezpečnosti a kriminální složky formálně jednalo o tři součásti jednoho sboru, fakticky to zprvu byly tři různé sbory, které po vertikální linii měly vybudovaný samostatný aparát, třebaže se

59 ABS, sign. 304-131-1, Denní rozkaz Zemského velitelství SNB pro Slezsko v M. Ostravě č. 1 z 25. června 1945. Blíže ke vzniku a roli expozitury MSZNV v Moravské Ostravě viz M. KOCÍCH, *Úloha*.

60 ABS, fond A-17 (Hlavní velitelství SNB), inv. č. 17, č. kart. 3, Rozkaz č. 1 NBS Slezsko z 26. května 1945.

61 Zdeněk SNÍTIL a kol., *Stručný přehled dějin SNB*, Praha 1981, s. 47; F. HANZLÍK, *Tajné služby*, s. 138; Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 303.

vzhledem k připravovanému vydání zákona upravujícímu fungování vnitřní bezpečnosti, přizpůsobovaly ke splnutí v jeden sbor.⁶²

V případě expozitury toto organizační členění znamenalo, že v čele stálo zemské velitelství SNB a přednostové kriminální a státně bezpečnostní úřadovny figurovali jako podřízení zemského velitele. Existence expozitury zemského velitelství SNB sídlícího v Moravské Ostravě byla ministerstvem vnitra potvrzena 5. září 1945. Expozitura disponovala ve svém obvodu působnosti veškerými pravomocemi, které byly v oboru vnitřní zemské bezpečnosti přikázány zemskému velitelství SNB v Brně.⁶³ To fakticky znamenalo, že velitel SNB v expozituře se dostal na obdobnou úroveň jako zemští velitelé v Čechách a na Moravě. Zemským velitelem SNB se stal opět Vladimír Sedlář.

Ústřední orgány také usilovaly o podmanění si partyzánských skupin. Velmi chaotické a nepřehledné poměry panující v pohraničí totiž šly proti zájmům KSČ na vznik jednotného a centrálně řízeného bezpečnostního sboru. Z těchto příčin byly na základě dohody ministerstva vnitra a MNO k 17. červnu zlikvidovány všechny ozbrojené síly stojící mimo rámec armády a SNB, tedy i partyzánské jednotky. Za předpokladu, že někde byly z partyzánské jednotky utvořeny na žádost místních národních výborů policejní oddíly, byly tyto sbory podřízeny formujícímu se SNB a začleněny tak pod ministerstvo vnitra.⁶⁴ Na západě expozitury se ovšem likvidace těchto útvarů nedařila a na různých místech nadále vykonávaly policejní činnost, jelikož byly národními výbory nebo správními komisemi pověřeny touto funkcí. Tento případ nastal např. v Bruntále. Ještě počátkem července proto v horských okresech expozitury lze sledovat paralelní existenci několika bezpečnostních sborů vedle sebe. Tento stav byl nicméně v průběhu následujících týdnů s konečnou platností vyřešen a SNB se stal skutečně jediným sborem odpovědným za prosazování vnitřní bezpečnosti v celém regionu, třebaže mu v tom na západě až do podzimu musela kvůli jeho personální slabosti vypomáhat armáda.⁶⁵

Obsazení vedoucích pozic v bezpečnostním aparátu

Sedlář byl sice dosazen do vedení bezpečnostního sboru v Moravské Ostravě a později na území expozitury díky rozhodnutí nejvyšších stranických funkcionářů KSČ, avšak aby splnil uložené úkoly, byl do velké míry odkázán na místní členy aparátu. V tomto ohledu se negativně projevila skutečnost, že nepocházel z Ostravska a neměl zde vybudovanou žádnou síť svých přátel, kolegů či klientů, kteří by mu mohli pomoci. Namísto toho se musel spolehnout na doporučení stranického sekretariátu či na názory lidí ve svém okolí. Rychle se také musel zorientovat ve spleťtých vztazích různých mocenských skupin, jejichž členové usilovali o získání pozic v bezpečnostním aparátu. Jeho posláním bylo navíc

62 I. KVAPILOVÁ, *Přehled*, s. 78.

63 ZA v Opavě, ZNVEO, inv. č. 285, č. kart. 147, Denní rozkaz č. 1 velitelství SNB expozitura Moravská Ostrava ze 17. září 1945.

64 Tamtéž, likvidace partyzánských jednotek z 19. června 1945 a 10. července 1945.

65 Blíže k personálním obtížím SNB v poválečném období viz L. HLAVIENKA – O. KOLÁŘ, *Sbor*, s. 43–55. K nasazení armády v západním Slezsku viz TÍŽ, *Jesenicko 1945*, s. 57–68 a 79–106.

zkomplikováno tím, že sám neměl žádné vzdělání, ani praxi, která by jej kvalifikovala pro takto významnou pozici. Konkrétně o něm konstatovala zpráva Odboru Z ministerstva vnitra, že po svém příchodu do Moravské Ostravy neměl ponětí o složení bezpečnostního aparátu, právních normách a řádech, což značně znesnadnilo výkon jeho funkce.⁶⁶

Výrazný vliv na činnost velitelství NBS pro Slezsko, mělo personální složení velitelského sboru. Jeho základem byli prvorepublikoví a protektorátní důstojníci, kteří ale museli nejprve před svým přijetím prokázat, že v období okupace nekolaborovali s Němci. Tyto muže měli doplnit nové velitelé, kteří se rekrutovali jak z řad bývalých politických vězňů, tak i z členů odbojových a partyzánských skupin. V důsledku příchodu řady nových lidí, se nejenom velitelský sbor, ale celá NBS výrazně odlišovala od svých prvorepublikových předchůdců, když hlavním rozdílem se stala zejména politizace sboru, což byl zásadní rozdíl oproti nepolitickému sboru z éry let 1918–1938. Současně se začalo projevovat dělení na starší a zkušenější příslušníky a na druhé straně pak na nováčky, kteří často neměli o policejní práci žádné potuchy.

Do první kategorie starších a zkušených veteránů policejní služby lze zařadit JUDr. Rudolfa Hoblíka. Ten v letech 1937–1938 vedl policejní úřad v Hlučíně a za druhé republiky pracoval na politickém oddělení policejního ředitelství v Moravské Ostravě. V období okupace jej Němci věznili, avšak po svém propuštění v dubnu 1945 byl již 6. května přijat do řad NBS a Vilém Nový jej poslal k Sedlářovi, aby mu pomáhal v právních a trestních záležitostech. Z těchto důvodů mu v červnu bylo svěřeno vedení ředitelství národní bezpečnosti v Moravské Ostravě a byla mu také svěřena funkce zástupce zemského velitele.⁶⁷ Další výraznou osobností v nejvyšších patrech NBS pro Slezsko byl mjr. Emil Plodek, který sloužil v řadách četnictva již v období první republiky. Po ustavení NBS se dostal do čela Národní bezpečnostní stráže pro Slezsko-venkov, která tvořila základ uniformovaného pořádkového sboru. S platností od 10. června byl přiřazen i ke štábu zemského velitele.⁶⁸ Mimo něj bychom do této kategorie mohli zařadit i přednostu kriminální služby JUDr. Františka Veselého, nebo JUDr. Jakuba Podláška, čelního představitele bezpečnostního referátu ostravské expozitury ZNV.

Pro tyto zkušené a vzdělané policisty bylo společné, že velmi nelibě nesli, že do čela bezpečnostního aparátu byl dosazen člověk bez jakýchkoliv zkušeností a bez znalostí základů policejní práce. Tito muži tvořili základ opozice, která se začala mezi profesionály formovat proti zemskému veliteli. V případě Hoblíka se navíc jednalo o člena ČSSD, což profesní spor mezi ním a Sedlářem zpolitizovalo. Také podle Sedláře tito muži a bývalí vyšší důstojníci četnictva od počátku tvořili jeho opozici na ředitelství NBS v Moravské Ostravě.⁶⁹ Na tento spor mezi Sedlářem a jeho spojenci na straně jedné a na straně druhé

66 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o Vladimíru Sedlářovi; ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, Sedlářův životopis (nedatováno).

67 ABS, fond A8 (Inspekce ministra vnitra), inv. č. 1497 JUDr. Rudolf Hoblík, opis dopisu Rudému právu z 28. února 1969.

68 ABS, sign. 304-131-1, denní rozkaz č. 4 expozitury Zemského velitelství SNB z 8. srpna 1945.

69 ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis (nedatováno).

veterány policejní služby, upozornil ve své zprávě i náměstek ministra vnitra Jindřich Veselý, podle nějž spor poškodil důvěryhodnost sboru v očích veřejnosti.⁷⁰

Zkušení veteráni byli doplněni nováčky, kteří se k NBS dostali různými způsoby. Jednalo se především o lidi vybrané stranickým sekretariátem KSČ a doporučené ke službě v bezpečnostním aparátu, a dále pak ty, kteří se přihlásili na základě všeobecné výzvy. Takto se ke sboru připojili například Vladislav Kusz a Emil Martínek, kteří v následujících týdnech sehráli významnou roli v případě, jenž se odehrál za zdi tábora Hanke a značně otřásl ostravskou veřejností. Naopak ze stranického sekretariátu byli Sedlářovi doporučeni ke sboru nováči požívající důvěry KSČ, kam lze zařadit mj. Adolfa Čečivu, od 30. let člena strany, bývalého vězně tábora Buchenwald, jehož sekretariát vyslal k NBS již během května. Zřejmě ve stejné době se ke sboru připojil i jeho bratr Josef, který ve 30. letech odcestoval do SSSR, kde po nějakou dobu pracoval na Sibíři a po svém návratu v r. 1938 také vstoupil do KSČ.⁷¹ Stejnou cestou se ke sboru dostal i další bývalý politický vězeň Štěpán Starčala.⁷²

V tomto období se ke sboru také přidali zástupci dvou partyzánských skupin, obou hlásících se ke komunistickému odboji, jejichž spor v nastávajících měsících zásadním způsobem ovlivní působení V. Sedláře. Na straně jedné se jednalo o partyzánskou skupinu Jiskra sdruženou kolem Jakuba Bílka z Palkovic, jehož bratr František⁷³ byl poslancem za KSČ. Jím řízená zpravodajská a diverzní skupina se během roku 1943 transformovala v partyzánský oddíl, který podle všeho z počátku společně vedli Bílek a Ferdinand Harabiš. Posledně jmenovaný se však začal vymezovat vůči excesům některých spolubojovníků. Napětí vyústilo v Harabišovo postřelení a následný odchod ze skupiny. Činnost oddílu byla provázena řadou kontroverzí, kam patří zejména zastřelení člena partyzánské skupiny Jiskra/Avantgard, s níž koncem války udržovali kontakty. Po skončení války se členové skupiny začali přesouvat do klíčových pozic ve státní správě. Mezi její členy patřil např. Vladimír Chamrád⁷⁴, zastávající pozici politického vedoucího skupiny, který se stal předsedou okresního národního výboru v Místku a od října 1945 předsedou ostravské expozitury Zemského národního výboru, a také budoucí zástupce politického tajemníka KV KSČ v Ostravě a tajemník KV KSČ v Olomouci Josef Stavinoha. Naopak do řad bezpečnostního aparátu zamířil vojenský velitel skupiny a velitel pro oblast Frýdecka štábní kapitán Alfréd Geier. Výrazněji se uplatnil také Bohumil Hajný zastávající funkci

70 ABS, sign. 310-87-35, zpráva Jindřicha Veselého ze 17. listopadu 1945.

71 ABS, 2/1, inv. č. 1765, č. kart. 57, Zápis o jednání vyšetřovací komise ÚNS dne 3. listopadu 1947, s. 14 a 18; ABS, sign. ZN-4 MV 48, protokol s Adolfem Čečivou z 11. května 1952.

72 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Štěpána Starčaly z 25. června 1945.

73 Narozen 1891, zakládající člen KSČ, za svou činnost musel emigrovat v r. 1931 do SSSR, od r. 1934 měl mandát poslance. V r. 1939 a v dalších letech vězněn. I po válce aktivní člen KSČ. Zemřel v r. 1973.

74 Narozen 1903, vystudoval architekturu, od r. 1929 členem KSČ. Od r. 1939 zapojen do odbojové činnosti. V letech 1945–1948 předseda expozitury MSZNV Ostrava, 1949–1950 předseda KNV Ostrava, 1950–1953 náměstek primátora ÚNV Praha, 1953–1955 byl náměstkem ministra místního hospodářství. Od r. 1958 působil jako pedagog a proděkan na VUT Brno. Zemřel v r. 1969.

bezpečnostního referenta ve Frýdku.⁷⁵ V průběhu června se ke sboru přihlásil i Rudolf Hlavatý, další významný člen skupiny, a brzy nato jej následoval i jeho spolubojovník Heřman Václavík.⁷⁶

Oproti nim stanuli členové skupiny Jiskra/Avantgard. Taktéž jejich činnost byla doprovázena různými kontroverzemi, kam se řadila zejména spolupráce s některými konfidenty gestapa, či přímo jeho vyšetřovateli. Někteří členové po skončení války také aspirovali na získání významných funkcí. Nejvýrazněji se prosadil Alois Vařejka, příslušník prvorepublikové policie a člen KSČ. Jeho blízkou spolupracovnicí se stala bývalá zapisovatelka protektorátní policie Gabriela Havránková, která byla v době války jeho informátorkou na PŘMO. Havránková byla přijata do NBS již v květnu 1945 a stala se Vařejkovou osobní sekretářkou.⁷⁷ Výraznou devízou skupiny se v prvních poválečných měsících stala podpora ze strany NKVD. Tu získali díky spolupráci se sovětským výsadkem Avantgard.

Tito lidé obsadili klíčové pozice v bezpečnostním aparátu a začali kolem nich budovat své mocenské základny. Velký význam mělo politické oddělení, do jehož čela nastoupil na doporučení Viléma Nového Alois Vařejka. Prvořadým úkolem pracoviště bylo pátrání a postih příslušníků německých správních, policejních a vojenských organizací, obviněných z válečných zločinů a také pátrání po zrádcích a kolaborantech.⁷⁸ Složení oddělení bylo velmi různorodé a tvořili je jak zkušení policisté sloužící již před válkou nebo během ní, tak lidé, kteří neměli s prací v bezpečnosti dosud žádné zkušenosti. Mezi ty první lze zahrnout např. kriminálního inspektora Františka Klímu, nebo štabního strážmistra Ladislava Ceé.⁷⁹ Do této kategorie spadala díky své práci na policejním ředitelství v letech okupace i Gabriela Havránková.⁸⁰ Na druhé straně pak stáli lidé, jež se k bezpečnostní službě dostali poprvé až v květnu na základě všeobecné výzvy, nebo na doporučení strany. Mezi ně můžeme zahrnout např. Štěpána Starčalu a především pak bratry Adolfa a Josefa Čechovi, kteří se členy oddělení stali pravděpodobně na přelomu května a června.⁸¹ Jejich příchod byl ovšem možná již projevem zákulisního soupeření, které se v této době v řadách ostravské bezpečnosti odehrávalo. Podle Vařejky totiž byli na svá místa dosazeni velitelem SNB pro Slezsko proti jeho vůli a s úmyslem ovládnout či alespoň kontrolovat činnost oddělení.⁸²

75 ABS, 2M, sign. 11 628, přílohy k pokynům o prozatímní organizaci politického obranného zpravodajství z 15. srpna 1945.

76 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 95.

77 ABS, spis H-477 výpověď Gabriely Havránkové z 8. listopadu 1950.

78 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 95. K Vařejkovu působení u Ostravské policie více viz Tamtéž, s. 18–57.

79 Naroděn 1908, prvorepublikový příslušník ostravské policie, od r. 1945 příslušník SNB v Ostravě. Od r. 1946 členem ČSNS, od r. 1948 KSČ. V r. 1949 navázal kontakty s protikomunistickým odbojem. V r. 1949 zatčen, 1950 odsouzen k trestu smrti a v srpnu 1951 popraven.

80 Naroděna 1925, za války pracovala na policejním ředitelství v Moravské Ostravě. Spolupracovala s partyzánskou skupinou Avantgarda-Jiskra. Od r. 1945 sekretářka na velitelství StB v Moravské Ostravě.

81 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Štěpána Starčalu z 25. června 1945.

82 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 91. A. Vařejka konkrétně zmínil, že Čechovi byl do jeho oddělení dosazen J. Stavínou. Viz ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu Aloise Vařejky z 29. června 1945.

Oproti tomu štábní kapitán Alfréd Geier se během počátku května dokázal dostat do pozice vedoucího hospodářské oddělení NBS.⁸³ Třebaže stejně jako Sedlář neměl zkušenosti s policejní prací, ani odpovídající znalost zákonů, po svém jmenování Geier rychle získal velký vliv v celém bezpečnostním sboru a přivedl do něj řadu spolubojovníků z jejich partyzánského oddílu, jak lze vidět na příchodu Hajného, Hlavatého a Václavíka během května a června. Jím vedené oddělení čítalo asi 40 až 60 osob, vesměs absolutních nováčků bez dřívějších zkušeností. Jejich úkolem se stalo zajišťování německého majetku, převedeného do národní správy.⁸⁴ Geier měl díky mocenskému vzestupu Josefa Stavinohy do pozice organizačního tajemníka KV KSČ v Moravské Ostravě také kontakty na místní struktury komunistické strany.

Posledním významným oddělením na ředitelství NBS v Moravské Ostravě bylo německé oddělení, které se zabývalo přímo agendou Němců a spravovalo i internační tábory. Do jeho čela se dostal Vladislav Kusz, který zřejmě neměl vztah k žádné ze jmenovaných mocenských skupin. Kusz se do funkce dostal v průběhu května, avšak tato volba byla později kritizována jako příklad špatné personální politiky zemského velitele, jelikož podle některých svědectví, měl být v období války hazardním hráčem a podvodníkem. Podle Vařejky Kusz za své jmenování vděčil především tomu, že se z období okupace znal s Josefem Stavinohou, Vilémem Novým a Sedlářem, ale pro toto své tvrzení neuvedl žádný důkaz. Navíc vzhledem k tomu, že Nový pobýval v exilu v Anglii, Sedlář působil na Slovensku a Stavinoha v českých zemích, je toto obvinění velmi nepravděpodobné. Ve skutečnosti tak nevíme, proč byl Kusz jakožto člověk bez zkušenosti s policejní prací dosazen do této velmi zodpovědné funkce, ani kdo ve skutečnosti stál za jeho jmenováním.⁸⁵

Jak lze vidět, první garnitura vyšších velitelů bezpečnostního aparátu ve východní části expozitury MSZNV, tedy na území, kde NBS pro Slezsko byla schopná skutečně efektivně působit, byli vesměs lidé pocházející z regionu, případně zde působící již před okupací. Týkalo se to nejenom náčelníků všech tří hlavních oddělení NBS Moravská Ostrava, ale také vedoucího ředitelství národní bezpečnosti v Moravské Ostravě, nebo přednosta kriminální služby. Totéž platilo i mimo sídelní město expozitury, kdy v Opavě se dostal do čela místního úřadu národní bezpečnosti Miloš Bahenský. Z Polanky nad Odrou pocházel Antonín Simper, který působil od června na zemském velitelství v Moravské Ostravě. Do tohoto prostředí byli zvenčí dosazeni pouze Emil Plodek, který zřejmě ve Slezsku působil jako styčný důstojník pro velitelství NBS pro Moravu, jelikož v létě byl uváděn i coby 2. náměstek zemského velitele SNB v Brně. Nicméně ani v Plodkově případě se nejednalo o člověka zcela bez vazeb na region, jelikož po okupaci krátce sloužil v Moravské Ostravě,

---

83 Jméno se objevuje ale i v podobách Gaier, Gayer, Gajer, apod.

84 ABS, sign. 310-87-35, zpráva Jindřicha Veselého ze 17. listopadu 1945; Tamtéž, f. 2M, sign. 12 265, zpráva o Alfrédu Geierovi.

85 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Břetislava Hotového z 26. července 1945; ABS, spis H-477, výpověď Aloise Vařejky z 5. října 1950.

než odešel do penze. Po válce pak byl reaktivován.⁸⁶ Lze proto říci, že v podstatě jediným mužem, který přišel do Moravské Ostravy zcela zvenčí a zastával zde rozhodující funkce v bezpečnosti, byl sám zemský velitel Sedlář.

Celý proces v podstatě kopíroval dění uvnitř KSČ, kde po rekonstrukci stranických vedení na krajských úrovních, získali rozhodující pozice lidé navracející se z exilu či koncentračních táborů a zatlačili do pozadí příslušníky domácího odboje. Na území Ostravska tento proces uvnitř stranických struktur proběhl vesměs poklidně, když i předseda prozatímního národního výboru Josef Lampa uznal autoritu členů Nového mise a hned dal svou funkci k dispozici Josefu Kotasovi.⁸⁷ Jak ovšem bylo již naznačeno, tak v bezpečnostním aparátu to již tak bezproblémové nebylo. Nejdříve se vůči Sedlářovi začala formovat profesní opozice, která poukazovala na jeho nezkušenost s prací v bezpečnosti i různé přehmaty a chyby, jichž se dopustil. Již v průběhu května a června se ale vůči němu obrátili i příslušníci jedné z partyzánských skupin vycházejících z řad komunistického odboje. To vyvolalo ostrý mocenský spor, který těžce poznamenal činnost velitelství NBS po celou dobu jeho existence.

Mocenský střet se skupinou Jiskra/Avantgard

V průběhu května se kolem lidí přicházejících do bezpečnostního aparátu z řad partyzánů, začaly formovat mocenské bloky. Tento proces jsme naznačili již v předcházející kapitole, nicméně je pravděpodobné, že se k bezpečnosti přidali i další lidé napojení na Bílkovu skupinu, nebo skupinu Jiskra/Avantgard, ale stávající stav poznání a torzovitost dobových pramenů nám již nedovolují tyto osoby dohledat. Nicméně i z těchto náznaků plyne, že v bezpečnosti začaly již od května a června 1945 působit minimálně dvě mocenské skupiny tvořené členy KSČ, jejichž zájmy se ovšem postupně začaly prolínat. Za předmět jejich sváru lze označit především boji o interpretaci své role v odbojovém hnutí a zisk z toho plynoucích zásluh. A s tím pak již úzce souvisel boj o přístup k mocenským pozicím v politice i bezpečnostním sboru. Ostatně Ferdinand Václavík, příslušník odbojového hnutí, napojený v době okupace na obě z těchto skupin, charakterizoval tento spor jako boj o vedení policejního ředitelství v Moravské Ostravě.⁸⁸

Bezprostřední příčinou střetu se stalo pátrání po vrazích Michaila Butuzova, který byl buď členem výsadku NKVD, nebo uprchlým válečným zajatcem, který se za příslušníka NKVD jen vydával. Butuzov měl podle svých slov seskočit na území Protektorátu v r. 1942, ale byl zatčen a nějakou dobu vězněn. Poté údajně předstíral přijetí spolupráce s gestapem a z tohoto důvodu byl do regionu Ostravska nasazen jako konfident, aby infiltroval partyzánské hnutí. Ve skutečnosti se ale zřejmě snažil přejít k partyzánům a vyvázat se z nucené spolupráce s nacisty. Prostřednictvím Josefa Nerliča, který byl před válkou

86 ABS, sign. 304-131-1, denní rozkaz č. 1. a č. 4 expozitury Zemského velitelství SNB z 26. června a 8. srpna 1945.

87 M. BÍLÝ – M. LÓŽI – J. ŠLOUF, *Nervová vlákna*, s. 34.

88 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Ferdinanda Václavíka z 16. července 1945.

informátorem čs. policie uvnitř sudetoneměckého hnutí, se Butuzov dostal do kontaktu s Aloisem Vařejkou, který s Nerlichem spolupracoval ještě v období ČSR, a také s Marií Bobyrevou, která pod krycím jménem Tamara působila na Ostravsku coby členka desantu Avantgard. Navázal také spojení s Bílkovou skupinou. V průběhu zimy 1945, kdy se Butuzov s těmito skupinami dostal do kontaktu, podnikly německé síly několik úspěšných protipartyzánských zátahů. V reakci na to začalo mezi odbojáři hledání zrádce. V březnu došlo k likvidaci Rudolfa Lepíka, který byl považován za kolaboranta, a také k zadržení Butuzova, na nějž také padlo podezření kvůli kontaktům na Josefa Nerliche a Jana Cwirze, kteří spolupracovali s Němci, ale zároveň nejpozději od r. 1944 i s odbojovým hnutím. Butuzova následně 27. dubna zastřelili členové Bílkovi skupiny Rudolf Hlavatý a Bohumil Hajný. Podle jejich výpovědi se cestou na štáb, kde měl podat vysvětlení ohledně své spolupráce s gestapem, Butuzov pokusil o útěk a snažil se proti nim použít i ukrytou zbraň. Tato verze je ale značně problematická a sám Hlavatý svou verzi události několikrát změnil a později tvrdil, že Butuzova zastřelil zblízka ranou do týlu, jelikož byl podle jeho mínění zrádcem.⁸⁹

Problémem se ale stalo, že krátce po osvobození se po osudu Butuzova začala pít NKVD. Vyšetřováním byla pověřena Bobyrevá, která využila Vařejkova postavení v NBS a svěřila mu tento úkol.⁹⁰ Na základě svého pátrání Vařejka označil Hlavatého a Hajného za vrahy, kteří se tímto činem snažili zlikvidovat svědka kolaborace některých členů jejich skupiny s gestapem. Na základě těchto obvinění byli Hajný a Hlavatý 19. května na příkaz kpt. Josefa Baly, vojenského velitele Karviné a člena NKVD, zadrženi Vařejkovými muži. Zapojení Baly do případu a jeho blízké vztahy s členy skupiny Jiskra/Avantgard objasnily později informace získané odborem Z, podle nichž měl kapitán Josef Bala z Moskvy příkaz být nápomocný M. Bobyrevě a jejím českým pomocníkům při pátrání po Butuzovovi.⁹¹

Po zatčení obou mužů následoval výslech, při němž měl Vařejka obvinít celou Bílkovu skupinu, že je protipartyzánská a Josef Bílek by měl být za své činy oběšen.⁹² Tímto obviněním v podstatě ohrozil všechny příslušníky skupiny, kteří se v této době dostávali do řad státní správy i bezpečnostního aparátu. A nehrálo přitom zásadní roli, do jaké míry byla vyčtená obvinění reálná, jelikož v raně poválečné atmosféře mohla stačit i tato podezření k zastavení jejich kariérního postupu. Ještě závažnější by byla tato obvinění, směřovaná zejména proti Josefu Stavínohovi a Rudolfu Hlavatému, pokud by byla založena na pravdě.⁹³

89 ABS, sign. 325-32-1, úřední záznam rozhovoru mezi Bohumilem Hajným a Heřmanem Václavíkem z 22. dubna 1952, s. 7.

90 ABS, 2M, sign. 12 265, protokol s Aloisem Vařejkou z 10. července 1945; Tamtéž, Zpráva o poměrech v Karviné z 28. června 1945.

91 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o mjr. Josefu Balovi z 30. června 1945; Tamtéž, zpráva Marii Bobyrevě.

92 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 89 a 92; ABS, A2/3, inv. jed. 2515, příloha č. 3 dopisu Stanislava Opěly z 19. března 1973.

93 ABS, fond 325, sign. 325-35-1, výpověď Arnošta Bočka z 29. února 1952; ABS, sign. 325-32-1, výpověď Štěpána Starčaly 9. října 1952; ABS, sign. 325-32-2, zpráva o výsledku prošetření stížnosti ve věci zastřelení M. Butuzova z 10. dubna 1972.

Je nad rámec této studie zkoumat, zda se vyřčená obvinění zakládala na pravdě nebo ne, jisté nicméně je, že když byl v r. 1951 Josef Stavinoha odsouzen, byl potrestán mj. i za kolaboraci. Problematictější je případ Rudolfa Hlavatého, kterého již jako podplukovníka SNB prověřovala v průběhu 60. a 70. let StB. Šetření ovšem jeho spolupráci s německou policií neprokázalo, avšak ani nevyvrátilo.⁹⁴

Na druhou stranu je třeba zmínit, že i role A. Vařejky v celém případě je poněkud problematická, jelikož podle některých svědectví bylo cílem jeho vyšetřování dosáhnout očištění Butuzova. Podle Jana Macha, spolupracovníka Bílkovi skupiny, vyslýchaného v létě 1945, se Vařejka snažil koncipovat protokoly způsobem, aby vyznívaly ve prospěch Butuzova.⁹⁵ Je obtížné stanovit, co přesně by Vařejku k tomuto jednání motivovalo, nicméně můžeme uvažovat, že šlo o snahu ochránit, či přímo rehabilitovat jeho skupinu, na níž se začala snášet obvinění z kolaborace. Vyloučit ovšem nelze ani verzi, že se tímto snažil odstranit konkurenty v boji o obsazení mocenských pozic v bezpečnostním aparátu. Jedná se však pouze o spekulace, které nelze podložit důkazy.

Za této situace bylo na veliteli NBS pro Slezsko, jak se zachová. Sedlář sice stál v čele sboru na území nově vzniklé expozitury MSZNV, ale nadále se nacházel na Ostravsku poměrně osamocený a bez podpory, kterou by mohl čerpat ze své vlastní mocenské sítě. V této chvíli tak byl konfrontován se situací, kdy se musel rozhodnout, na čí stranu se přikloní. Toho rychle využil Alfréd Geier. Ten byl v této chvíli již v NBS velmi vlivnou osobou, v služební hierarchii dokonce působil jako zástupce velitele NBS v Moravské Ostravě a se Sedlářem si byli velmi blízcí, o čemž svědčil i Břetislav Hotový, Sedlářův osobní strážce a po nějaký čas i dozorce v táboře Hanke. Podle jeho výpovědi Geier svého nadřízeného pravidelně navštěvoval v jeho domově.⁹⁶

Geiera Vařejkovy vyšetřování velmi popudilo a začal Sedláře upozorňovat, že náčelník politického oddělení je na Ostravsku známější a populárnější než on a mohl by mít ambice jej ve funkci nahradit. Tyto hrozby mohly mít reálný základ, jelikož korelují se závěry šetření Ministerstva vnitra, podle něhož Vařejka skutečně usiloval o získání pozice velitele. Ostatně on sám vypovídal, že Vilém Nový jej ubezpečoval, že kdyby věděl, že přežil věznění v táboře, prosadil by do čela sboru jeho a nikoliv Sedláře.⁹⁷ Je tedy možné, že obava ze ztráty funkce byla jedním z motivů, které vedly Sedláře k rozhodnutí podpořit Bílkovu skupinu. Dalším důvodem mohla být Sedlářova snaha navázat vazby na rodící se regionální politické a bezpečnostní elity.

94 ABS, sign. 325-32-2, zpráva o výsledku šetření ve věci akce Zrada z 16. ledna 1973.

95 SZM, podsběrka Novodobé dějiny, inv. č. III V 1371, výpověď Jana Macha z 19. srpna 1952.

96 ABS, spis H-477, výpověď Břetislava Hotového z 9. listopadu 1950; ABS, 310, inv. č. 35, č. kart. 87, zpráva o poměrech v národní bezpečnosti na Ostravsku ze 17. listopadu 1945; ABS, 2M, sign. 12 265, dopis M. Bobyrevy K. Gottwaldovi z 26. června 1945. Podle některých zdrojů byl Geier Sedlářovým zástupcem viz V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 92.

97 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Viktora Čermouška z 16. července 1945; Tamtéž, výpověď Josefa Nerliche z 17. července 1945; Tamtéž, výpověď Gabriely Havráňkové ze 17. července 1945; ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, závěry vyšetřování V. Sedláře z 15. listopadu 1950; ABS, spis H-477, výpověď Aloise Vařejky z 5. října 1950.

Na druhou stranu mohlo být zprvu Sedlářovo jednání také motivováno skutečností, že skupina Jiskra/Avantgard byla kompromitována styky s příslušníkem gestapa L. Steindorfem a konfidentem J. Cwierzem, problematická byla i vazba na J. Nerlicha. Pochybnosti panovaly také ohledně samotné M. Bobyrevy, takže by šlo pochopit, že se po svém nástupu do funkce Sedlář neznalý místních poměrů rozhodl stranit skupině, jejíž příslušníci se již dokázali etablovat ve vznikajícím správním i bezpečnostním aparátu. Bez významu ani nemůže zůstat to, že i další příslušníci partyzánského hnutí v regionu, svědčili o kolaboraci Butuzova i lidí z jeho okolí.⁹⁸ Nejsou samozřejmě vyloučeny i jiné partikulární důvody. Se stávajícím stavem poznání ovšem nemůžeme tyto motivy potvrdit, takže zůstává jen u předpokladů.

Ať byl důvod Sedlářova rozhodnutí, poskytnout Bílkově skupině podporu pramenící z jeho funkce velitele NBS pro Slezsko, jakýkoliv, tak 23. května 1945 byl Hlavatý propuštěn z vězení. Stalo se tak proti vůli Aloise Vařejky a na přímý nátlak Vladimíra Sedláře, Alfréda Geiera a také Josefa Stavinohy. Zajímavé je, že Vařejka později tvrdil, že propuštění Hlavatého bylo učiněno primárně z popudu Geiera a nikoliv Sedláře. To by potvrzovalo předpoklad, že v prvních týdnech po příchodu na Ostravsko, Sedlář postrádal vlastní mocenskou síť, o níž by se mohl opřít ve své funkci, a tak se ocitl pod vlivem lidí, kteří zde již delší dobu působili, měli své osobní zájmy a také sílu je prosazovat.⁹⁹ V tomto kontextu je též zajímavý postřeh člena sboru Rajmunda Pastrňáka o poměrech na zemském velitelství NBS, podle něž se právo fakticky velet sboru, snažili v prvních měsících si osobovat Geier s Adolfem Čěčivou, který se i se svým bratrem po jejich návratu z koncentračního tábora, rychle stalí členy Geierovi mocenské skupiny. Tyto poznámky tak v podstatě mohou poukazovat nejenom na slabou pozici Sedláře, ale hlavně na to, že přes svou titulární funkci, byl v řadě svých rozhodnutí a kroků závislý na okruhu lidí z Bílkovy skupiny.¹⁰⁰

Propuštění Rudolfa Hlavatého neznamenal konec sporu, naopak jej ještě rozdmýchalo. Vařejka podporovaný Bobyrevou a Balou pokračoval ve vyšetřování případu Butuzov, přesvědčený, že lidé z Bílkovy skupiny spolupracovali s Němci. Ti si naopak uvědomili, že Vařejkovo vyšetřování může jejich kariéry výrazně poškodit, a tak se rozhodli jednat. Podle zjištění sovětských úřadů, měly se od zahájení Vařejkova pátrání pravidelně na krajském sekretariátu KSČ scházet Stavinoha, Hajný a Geier. Tuto trojici později doplnil Sedlář poté, co se spojil s Bílkovou skupinou. Předmětem jejich jednání, podle dostupných výpovědí, mělo být to, jak se vypořádat s Vařejkou a jím vedeným vyšetřováním smrti Butuzova.¹⁰¹

Prvním pokusem, jak zastavit toto pátrání, byla snaha získat si podporu místního velitelství NKVD v Moravské Ostravě a dosáhnout zatčení Vařejky, kterého obvinili

98 SZM, podsíbirka Novodobé dějiny, inv. č. III V 1369, Opis potvrzení kpt. Bělavského.

99 ABS, 2M, sign. 12 265, protokol s Aloisem Vařejkou z 18. července 1945.

100 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Rajmunda Pastrňáka z 12. července 1945.

101 ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu A. Vařejky z 29. června 1945; Tamtéž, dopis M. Bobyrevy K. Gottwaldovi z 26. června 1945; Tamtéž, výpověď Štěpána Starčaly z 25. června 1945.

z maření pátrání po hledaném kolaborantovi Janu Cwirzovi. V této záležitosti jim však sovětské úřady nevyšly vstříc, ba naopak informovaly Vařejku o krocích, které proti němu jsou podnikány. Současně měli někteří lidé z Vařejkova okolí dostat nabídku, aby pracovali pro Sedláře a pomohli shromáždit proti němu kompromitující informace. Odměnou mělo být získání zaměstnání na ředitelství NBS v M. Ostravě.¹⁰² Nevíme, kolik lidí dostalo tuto nabídku, nicméně jejich výpovědi potvrzují zprávy, podle nichž Sedlář začal shromažďovat materiály o činnosti A. Vařejky, kterého vinil z krytí uprchlých příslušníků gestapa a jejich spolupracovníků. Konkrétně se mělo jednat o J. Nerlicha a J. Cwirze, kterého osobně chránila Bobyрева. Zde je třeba poznamenat, že tato obvinění nebyla zřejmě zcela účelová, protože Vařejka sovětské agentce skutečně dodával zprávy o pátrání NBS a pomáhal tak oba členy své skupiny chránit před zatčením.¹⁰³

Ani přes první neúspěch ve snaze získat si podporu NKVD, nevzdával Sedlář tuto iniciativu. Počátkem června se odehrála schůzka, na níž byli přítomni jak Vařejka, tak i jeho sovětská spolupracovnice. Jednání probíhalo v Sedlářově kanceláři, ale ve vedlejší místnosti byl příslušník NKVD, který po krátké době Bobyrevu zatkl. Důvodem se mělo stát podezření ze spolupráce s gestapem.¹⁰⁴ Její zadržení ale netrvalo příliš dlouho, jelikož po intervenci kpt. Baly byla po čtyřech dnech propuštěna.¹⁰⁵ Neúspěchem skončil i další pokus Sedláře a Geiera vyjednat Vařejkovo zatčení orgány NKVD. Ve své žádosti měli argumentovat podezřením z jeho kolaborace s Němci. Nicméně příslušný důstojník NKVD se Vařejky zastal a jeho zatčení důrazně odmítnul.¹⁰⁶

Po těchto neúspěšných pokusech se začal připravovat zásah proti Vařejkovi, který by byl proveden pouze členy NBS, bez zapojení NKVD. V průběhu 11. června začal organizovat Adolf Čečiva ze Sedlářova rozkazu skupinu, která Vařejku zatkne. Tvořili ji příslušníci politického oddělení NBS Adolfa Čečiva, který byl i velitelem, Josef Rygula, Štěpán Starčala a Halapatka.¹⁰⁷ Zatčení se odehrálo 12. června ve večerních hodinách před Strassmanovým pivovarem, kde se konala plenární schůze KSCČ, na níž byl přítomen i Vařejka. V průběhu jednání byl vyvolán, aby vyšel před budovu, kde na něj měl čekat kpt. Sedlář. Namísto něj tam ale čekali čtyři muži, kteří ve chvíli, kdy vyšel z budovy ven, vytáhli zbraně, Vařejku zatkli a násilím donutili nasednout do připraveného auta.¹⁰⁸

102 ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu A. Vařejky z 29. června 1945; Tamtéž, dopis M. Bobyrevy K. Gottwaldovi z 26. června 1945.

103 ABS, A2/1, inv.jed. 1567, dopis V. Sedláře ÚV KSČ o zrádcích v SNB z 8. prosince 1952; ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis Vladimíra Sedláře (nedatováno).

104 Státní oblastní archiv (SOA) Plzeň, fond Krajský výbor KSČ (KV KSČ) Karlovy Vary, č. kart. 157, spis Alois Vařejka, zpráva Vladimíra Sedláře o chování Aloise Vařejky z 28. května 1948.

105 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 94; ABS, Osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis (nedatováno).

106 ABS, 2M, sign. 12 265, důvody únosu Aloise Vařejky z 29. června 1945.

107 ABS, spis H-477, výpověď Anny Koudelkové z 8. listopadu 1950. Vařejkův životopisec V. Štěpán uvedl, že zatčení provedli jen Starčala a bratři Čečivové, což se ale rozchází i s výpovědí samotného Vařejky, podle nějž byl zatčen čtyřmi muži s revoly, z nichž poznal jen Starčalu. Srov. ABS, spis H-477, výpověď Aloise Vařejky z 5. října 1950; Tamtéž, výpověď A. Vařejky z 1. srpna 1951; V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 95.

108 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Štěpána Starčaly z 25. června 1945.

Možných příčin tohoto radikálního kroku je velké množství. V první řadě je třeba zmínit pokračující Vařejkovu pátrání. Na začátku června se mu dokonce podařilo najít místo, kde byl Butuzov pohřben, a na příkaz Baly předložil Vařejka svým nadřízeným žádost o provedení exhumace, která by mohla potvrdit nebo vyvrátit verzi uváděnou Hajným a Hlavatým. Avšak Sedlář odmítl vydat povolení a tento krok zamítl, i když byla žádost podána Sověty. Odůvodněním jeho stanoviska oficiálně bylo, že z hygienických důvodů není tak možné učinit v létě a bude třeba vyčkat do zimy.¹⁰⁹ Za skutečnou příčinu odmítání vydat povolení k exhumaci lze považovat obavu části exponentů Bílkovi skupiny ze závěrů, které by mohla přinést. Tento předpoklad potvrzují i závěry lékařského ohledání ostatků Butuzova, které bylo provedeno v červenci 1945, když se Bobyreva a Bala rozhodli sami provést exhumaci. Nález MUDr. Aloise Pazdiora totiž v podstatě rozmetl verzi předloženou Hlavatým a Hajným.¹¹⁰ Souběžně s vyšetřováním smrti Butuzova ale pokračovalo i vyšetřování zadržených příslušníků gestapa a Abwehru a 13. června, tedy den po svém únosu, měl Vařejka odcestovat do Prahy, aby zde převzal skupinu 35 důstojníků gestapa, zadržených Sověty, kteří sloužili za války na Ostravsku. Souběžně začal Vařejka shromažďovat také materiály proti svému nadřízenému a zamýšlel je předat na ministerstvu vnitra v Praze. Jednalo se o poznatky o fungování velitelství NBS v Moravské Ostravě a do vyšetřování byly zřejmě zahrnuty i skandální poměry v internačním táboře Hanke.¹¹¹ Všechny tyto aktivity mohly vyvolávat nelibost jak u některých členů Bílkovi skupiny, tak i u samotného Sedláře, jelikož mohly podkopat jeho pozici u nadřízených.¹¹²

Jak lze tedy vidět, možných důvodů zadržení Vařejky je skutečně mnoho a skutečnou příčinou zřejmě nebyl jeden konkrétní motiv, ale spíše kombinace všech uvedených faktorů. Nicméně nejvíce důvodů měli zřejmě Geier a lidé z jeho okolí. Je proto pravděpodobné, že bezprostřední rozhodnutí k zatčení Vařejky vzešlo od triumvirátu Stavinoha, Geier a Hlavatý, který se pravidelně scházel na krajském sekretariátu KSČ, a Sedlář tento záměr jen realizoval, třebaže i jemu tento krok mohl vyhovovat. Tento závěr později potvrdil i Sedlář, když uvedl, že rozkaz k zadržení vyšel z krajského sekretariátu KSČ.¹¹³ Taktéž sám Vařejka v dopise Eduardu Benešovi tvrdil, že Sedlářův zákrok vůči jeho osobě byl proveden na popud Josefa Stavinohy. Jak tvrdil, tak muži z gestapa, jež měl následujícího

109 ABS, 2M, sign. 12 265, protokol s Aloisem Vařejkou z 16. července 1945.

110 ABS, A2/3, inv.č. 2515, zpráva MUDr. Aloise Pazdiora o ohledání těla z 20. července 1945.

111 Sedlář byl obviňován z toho, že vraždění v táboře Hanke se odehrávalo na jeho popud, případně, že o něm věděl, ale nijak nezasáhl. Jiná obvinění mu dávala za vinu, že se podílel na kořistění na majetku Němců, kteří byli v táboře zabiti. Žádná z těchto obvinění se ale neprokázala a inspekce náměstka ministra vnitra Jindřicha Veselého jej všech podezření přímo zbavovala.

112 ABS, spis H-477, výpověď Gabriely Havránkové z 8. listopadu 1950; ABS, 2M, sign. 12 265, důvody únosu Aloise Vařejky z 29. června 1945.

113 SOA Plzeň, KV KSČ Karlovy Vary, č. kart.157, spis Alois Vařejka, zpráva Vladimíra Sedláře o chování Aloise Vařejky z 28. května 1948.

dne převzít, měli kompromitující informace na některé vysoce postavené osobnosti na Ostravsku a cílem jeho zatčení bylo znemožnit mu je vyslechnout.¹¹⁴

Stejný závěr fakticky dokládá i zpráva Ministerstva vnitra z r. 1950, podle níž Vařejkovo vyšetřování příslušníků ostravského gestapa znepokojilo především J. Stavinohu a bratry Čechivovy.¹¹⁵ Svědectví Štěpána Starčaly jako hlavního iniciátora zadržení Vařejky naopak označuje Geiera, který se touto cestou snažil zastavit vyšetřování vraždy M. Butuzova, čímž chtěl ochránit nejenom Hlavatého, ale zprostředkovaně i sebe a zbytek své skupiny. Tento závěr podporuje ve svém svědectví z léta 1945 i Gabriela Havránková.¹¹⁶ Jak je tedy zřejmé, přestože příkaz k zadržení Vařejky vydal Sedlář, tak zájem na jeho odstavení měli především lidé z frakce seskupené kolem některých exponentů Bílkovi skupiny. Také lidé, kteří zadržení provedli, jednali sice na Sedlářův příkaz, ale fakticky se jednalo o lidi napojené na Geiera a jeho skupinu, což ostatně potvrdil i Vařejka, podle nějž byl zadržen Geierovými lidmi, nikoliv Sedlářovými.¹¹⁷

Už samotné zatčení se jeví jako značně podivné, avšak další události byly ještě spletitější, jelikož automobil s Vařejkou a jeho únosci se noční Ostravou neproplétal k budově ředitelství NBS, ale zamířil do prázdné vily v Michálkovicích. Zde byl Vařejka držen další týden, aniž by došlo k jakémukoliv formálnímu obvinění. Nestandardní průběh věznění potvrdil i sám Sedlář, podle něhož byl tento způsob zvolen proto, že vězení byla plná a on strážným nedůvěřoval. To opět jen ukazuje na to, že Sedlář se nemohl při svém jednání plně opřít o loajalitu podřízených a musel proto spolupracovat s již existujícími mocenskými bloky.¹¹⁸ Podle některých svědectví se v tomto případě jednalo o jedno z neoficiálních vězení, kterých bylo v Moravské Ostravě údajně využíváno hned několik.¹¹⁹ Praxi zahrnující v období velení V. Sedláře neoficiální zadržení problematických osob a jejich umístění do tajných věznic potvrzuje i zpráva StB. Existenci svévolného zatýkání a věznění oponentů V. Sedláře dosvědčil také Viktor Novák, toho času působící jako pochůzkář v Moravské Ostravě.¹²⁰

Další otázka je, jak konkrétně mělo být zatčení Vařejky využito pro další vývoj sporu Bílkovi a Vařejkovi skupiny. Jako nejpravděpodobnější se jeví alternativa, že se mělo

114 ABS, 2M, sign. 10 521, dopis A. Vařejky E. Benešovi z 4. července 1947.

115 Srov. ABS, spis H-477, výpověď Aloise Vařejky z 5. října 1950; ABS, 2M, sign. 10 521, dopis A. Vařejky E. Benešovi z 18. května 1947; ABS, Osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis (nedatováno); Tamtéž, zpráva z vyšetřování V. Sedláře z 13. listopadu 1950. Podle zpráva zplnomocněnce stranické kontroly při KV KSČ Brno, jež vyšetřoval zapojení V. Sedláře do Karlovarského případu, bylo zadržení Vařejky v Ostravě provedeno se souhlasem krajského sekretariátu KSČ, tedy s vědomím Stavinohy a možná i některých dalších činitelů. ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, záznam výpovědi Mutiny z 1. listopadu 1950.

116 ABS, 2M, sign. 12 265, svědectví Štěpána Starčaly z 25. června 1945; Tamtéž, svědectví Gabriely Havránkové ze 17. července 1945.

117 ABS, 2M, sign. 12 265, protokol s Aloisem Vařejkou z 18. července 1945.

118 SOA Plzeň, KV KSČ Karlovy Vary, č. kart. 157, spis Alois Vařejka, zpráva Vladimíra Sedláře o chování Aloise Vařejky z 28. května 1948.

119 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 95.

120 Srov. ABS, spis H-477, žádost a instrukce pro výslech Ivo Miléna z ledna 1952; Tamtéž, výpověď Viktora Nováka z 5. října 1950; ABS, sign. 310-87-35, zpráva Jindřicha Veselého ze 17. listopadu 1945.

jednat o první krok, směřující ke kriminalizaci skupiny Jiskra/Avantgard a jejich českých spojenců. Vařejkovi byla totiž během zadržení zabavena aktovka a došlo k prohlídce jeho bytu, zřejmě ve snaze získat materiál, na jehož základě by mohlo dojít ke vznesení formálního obvinění. To dosvědčil i Štěpán Starčala, který se podle své výpovědi po zadržení Vařejky a jeho převozu do Michálkovic ptal Čečivy, co proti němu mají. Ten měl odvětit, že dosud nic, že to teprve hledají.¹²¹ Nejenom tyto indicie, ale také rozsáhlé zatýkání mezi členy skupiny Jiskra/Avantgard, které následovalo po zadržení Vařejky, nasvědčuje plánované kriminalizaci skupiny.

K zatčení první větší skupiny bylo využito obdobného postupu jako dříve v případě Bobyrevy. Několik dní po zmizení Vařejky po něm začali pátrat jeho příbuzní a přátelé, kteří se dostavili do Sedlářovy pracovny na velitelství NBS a snažili se od něj zjistit podrobnosti. Jednalo se o Annu Vařejkovou (manželka), Gabrielu Havránkovou, Rudolfa Reifa, Annu Bobyrevu a Josefa Balu, který byl mezitím povýšen do hodnosti majora. Podle několika svědectví na otázku shromážděných, co se stalo Vařejkovi, odpověděl Sedlář, že to není jejich starost, nýbrž jeho, a že s nimi nebude v této záležitosti jednat. Následně došlo k zadržení Vařejkové, Reifa i Havránkové. V dalších dnech proběhla další zatčení, při nichž byli zadrženi Jan Bednárek a Josef Nerlich, příslušníci skupiny Jiskra/Avantgard a dále též Vařejkův služební řidič František Gibala. Celkem bylo zatčeno deseti lidí. Jednalo se o členy skupiny a dále pak o přátele, spolupracovníky, nebo rodinné příslušníky A. Vařejky, M. Bobyrevy a M. Butuzova.¹²²

Zadržení byli též podrobeni výslechům a pobýli si nějaký čas ve věznici ředitelství NBS.¹²³ V průběhu věznění pokračovala snaha o nalezení důkazního materiálu proti Vařejkovi a členům skupiny. G. Havránková vypověděla, že se je vyšetřovatelé snažili spojit s krádežemi majetku, a ty využít k jejich obvinění. Současně bylo také některým Vařejkovým spolupracovníkům nabídnuto, aby pracovali pro Geiera. To dosvědčuje pracovník politického oddělení Oldřich Nipl, jemuž měl Čečiva tuto nabídku předložit se slovy, že musí umět držet jazyk za zuby. Poté co odmítl a odešel do Karviné do služeb NKVD, byl na něj v Moravské Ostravě vydán zatykač.¹²⁴

Vařejkovo zatčení ovšem Sedlářovi ani Geierovi jejich pozici nijak neulehčilo, ba naopak. Zmizení Vařejky si jako první povšiml jeho řidič František Gibala, s nímž měl 13. června odjet do Prahy. Tomu nejprve Sověti přikázali, aby všechny dokumenty, které jeho nadřízený nashromáždil, byly odvezeny na ministerstvo vnitra. Tyto dokumenty Vařejka ukrýval v bytě dcery poslance KSČ Augustina Klimenta, s nímž se znal z doby

121 ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu Aloise Vařejky z 29. června 1945; Tamtéž, výpověď Štěpána Starčaly z 25. června 1945.

122 Srov. V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 96; ABS, f. A2/3, inv. č. 2515, zpráva o činnosti skupiny Jiskra/Avantgard.

123 Srov. ABS, spis H-477, výpověď Gabriely Havránkové z 8. listopadu 1950; Tamtéž, výpověď Anny Vařejkové z 8. listopadu 1950; Tamtéž, výpověď Rudolfa Reifa z 8. listopadu 1950.

124 ABS, 2M, sign. 12 265, protokol s Gabrielou Havránkovou ze 17. července 1945; Tamtéž, protokol s Oldřichem Nipleem z 23. července 1945.

věznění nacisty. To jen dosvědčuje, že si Vařejka zřejmě byl vědom toho, že mu něco hrozí a snažil se ochránit výsledky svého šetření. V Praze Gibala nejprve odevzdal tyto materiály a následně také ministerstvu ohlásil, že Vařejka byl zadržen několika neznámými muži. Následně pak o celé události informoval i Klementa Gottwalda.¹²⁵

Absence svého vyšetřovatele si též rychle všiml NKVD a začal se pít po jeho osudu, přičemž hlavní roli v tomto pátrání sehráli mjr. Bala a Bobyreva. Ti navštívili Sedláře, který zapíral, že by měl povědomí o tom, kde je Vařejka. Mezi Sedlářem a Balou také došlo k prudké hádce, kdy Bala vyhrožoval, že pokud bude Vařejkovi ublíženo, osobně viníky popraví. Sedlář se nato pokusil oba nechat zatknout příslušníkem NKVD, ale bez úspěchu. Podle Nerliha měl Sedlář z šetření NKVD obavy a především pak z Bobyrevy, která mu pohrozila, že se bude zodpovídat sovětským orgánům. Měl proto začít osnovat únos, či přímo fyzickou likvidaci Bobyrevy. Tento plán se může zdát poněkud nereálný, nicméně v dopise K. Gottwaldovi o něm hovoří i Bobyreva.¹²⁶ Mimo těchto dvou svědectví lidí z okruhu Vařejkovi skupiny ovšem o zmíněném záměru nemáme žádné důkazy. I přes snahu komplikovat sovětské pátrání, se NKVD podařilo vypátrat, že je Vařejka držen v Michálkovicích, ale nemohli jej odsud vysvobodit. Sedlář na tento vývoj zareagoval přesunem Vařejky do soukromého bytu Š. Starčaly v Mariánských Horách, který jej zde, společně s dalším výpomocným pracovníkem NBS Kusákem, nepřetržitě hlídal. Zároveň jej vyslychal vyšetřující soudce JUDr. František Bařinka, který se zajímal o Vařejkovu ilegální činnost během války, o vazby na Rudou armádu i na důvod cesty do Prahy.¹²⁷

Situace gradovala v následujících dnech, když Bala a Bobyreva vypátrali i tento úkryt a v noci z 20. na 21. června do něj vtrhli dva ozbrojení muži pod vedením Jana Cwirze, ale Starčala se jim dokázal ubránit a nedopustil osvobození Vařejky. Mezitím Bobyreva přiměla pplk. NKVD Potěmina, sloužícího při ostravském velitelství Rudé armády, aby ve věci Vařejky intervenoval. Ten si Sedláře nechal předvolat a velmi důrazně mu vytkl zatčení Vařejky. Ten se ale snažil zapírat a na přímý dotaz, kde je jeho vězeň zadržován, tvrdil, že Vařejka utekl.¹²⁸ Nicméně ani tyto pokusy nepomohly a pod tlakem sovětských orgánů byl 25. června Stačala nucen Vařejku předat několika důstojníkům Rudé armády.¹²⁹ Zajímavé je, že Sedlář později propuštění Vařejky připisoval pouze zákroku Bobyrevy a označoval jej za útěk. Tento postoj sdílel také B. Pokorný, který přímo tvrdil, že Vařejka

125 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o návštěvě Gibaly a Satuly z 14. června 1945; Tamtéž, výpověď Františka Gibaly ze 7. července 1945.

126 ABS, 2M, sign. 12 265, dopis M. Bobyrevy K. Gottwaldovi z 26. června 1945; SOA Plzeň, KV KSČ Karlovy Vary, č. kart. 157, spis Alois Vařejka, zpráva Vladimíra Sedláře o chování Aloise Vařejky z 28. května 1948.

127 ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu A. Vařejky z 29. června 1945; Tamtéž, výpověď Josefa Ryguly z 28. června 1945.

128 ABS, 2M, sign. 12 265, dopis M. Bobyrevy K. Gottwaldovi z 26. června 1945; Tamtéž, výpověď Štěpána Starčaly z 25. června 1945.

129 Je otázka, zdali se zprávy o úmyslu Vařejku zavraždit nevztahují k tomuto poslednímu období Vařejkova věznění. Mimo několika zpráv ve výpovědích Starčaly a Vařejky pro to ale nemáme žádné důkazy.

před zatčením uprchl za pomoci sovětské rozvědky.¹³⁰ Na druhou stranu ale jednání zainteresovaných sovětských důstojníků a příslušníků NKVD nijak nevypadalo, že by se jednalo o útěk, jako spíše o ochranu jejich agenta. V tomto duchu se totiž neslo i propuštění a převzetí Vařejky pod ochranu NKVD, v jehož průběhu mjr. Bala adresoval několik nevybíravých nadávek Sedlářovi a Starčalovi, kterým zazlival, že si dovolili zatknout jejich člověka. V průběhu jednání na karvinském velitelství dokonce zazněla výhrůžka, že by oba mohli být za tento čin zastřeleni.¹³¹

Je pochopitelně nasnadě otázka, proč měl NKVD takový zájem na osudu A. Vařejky, resp. proč jeho zatčení vyvolalo tak ostrou reakci. Podle svědectví G. Havránkové totiž již v průběhu návštěvy Vařejkových přátel a příbuzných u Sedláře, došlo během rozhovoru, či spíše hádky, mezi Sedlářem a Balou k incidentu, kdy sovětský důstojník začal Sedláře zavražďovat.¹³² Taktéž i pozdější reakce Baly i Potěmina lze označit jako velmi nevybíravé. Zájem NKVD o celou kauzu dokumentuje také to, že 20. června odjeli Bala a Bobyřeva na štáb 4. ukrajinského frontu podat hlášení o kauze Butuzov i zadržení Vařejky. Během hlášení měli i zmínit jednání Sedláře, který kryje vrahy Butuzova a velmi zpupně se chová vůči důstojníkům Rudé armády. Je možné, že právě toto hlášení přimělo velitele krakovské NKVD přijet 1. července do Moravské Ostravy a osobně prošetřit podrobnosti tohoto případu. Během své cesty také společně s Balou navštívili a protokolárně zaznamenali výpovědi některých spolupracovníků a členů skupiny Jiskra/Avantgard a také Štěpána Starčaly.¹³³ Závažnost případu ještě podtrhlo to, že ještě před Vařejkovým osvobozením přijelo množství důstojníků NKVD jak ze štábu frontu, tak až z Německa a intenzivně se zajímali o tuto kauzu.¹³⁴ Všechna tato svědectví ukazují, že sovětská strana případ poměrně bedlivě sledovala, avšak není zřejmé, co bylo příčinou tohoto jejich zájmu.

Vařejkovo osvobození se překrývá s počátkem propouštění osob zadržených po jeho zmizení. Již čtyři dny po svém zadržení, byla propuštěna Anna Vařejková, jejíž zadržení bylo zostřeno tím, že byla umístěna mezi Němky a bylo tak s ní zacházeno velmi nešetrně.¹³⁵ Stejně tak Gabriela Havránková byla vězněna mezi ženami, z nichž některé sama zatkla. Nakonec byla propuštěna po 11 dnech tvrdého žaláře. Nejdéle pobýli ve vězení Rudolf Reif, jež za mřížemi strávil pět týdnů, a Jan Bednárek, kterého na velitelství NBS věznili celých šest týdnů.¹³⁶

130 ABS, A2/1, inv. jed. 1567, dopis V. Sedláře ÚV KSČ o zrádcích v SNB z 8. prosince 1952; ABS, spis H-477, výpověď Bedřicha Pokorného ze 7. listopadu 1951.

131 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 96–97.

132 ABS, spis H-477, výpověď Gabriely Havránkové z 8. listopadu 1950.

133 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o chování V. Sedláře vůči Rudé armádě ze 7. července 1945.

134 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Františka Gibaly ze 7. července 1945.

135 ABS, 2M, sign. 12 265, důvody únosu Aloise Vařejky z 29. června 1945.

136 ABS, spis H-477, výpověď Gabriely Havránkové z 8. listopadu 1950; Tamtéž, výpověď Anny Vařejkové z 8. listopadu 1950; Tamtéž, výpověď Rudolfa Reifa z 8. listopadu 1950; výpověď Aloise Vařejky z 5. října 1950; Tamtéž, výpověď Jana Bednářka ze 7. listopadu 1950.

Jelikož se skupině kolem Geiera a Sedláře nepodařilo zastavit vyšetřování, vedené s podporou některých důstojníků NKVD, Aloisem Vařejkou a jelikož snaha o kriminalizaci skupiny Jiskra/Avantgard selhala, lze považovat úvodní fázi jejich souboje s touto frakcí za neúspěšnou. Tato první fáze vyvrcholila dramatickým osvobozením Vařejky, vynuceným propuštěním jeho lidí a přímým zapojením NKVD do celé kauzy. Dalším výsledkem této úvodní fáze sporu se stalo i to, že minimálně v rovině Sedlář-Vařejka se kauza stala velmi osobní záležitostí.

Zformování mocenské skupiny okolo Vladimíra Sedláře

V průběhu června a počátkem července se začalo pomalu tvořit nové mocenské centrum, seskupené kolem Vladimíra Sedláře. Ten dosud byl nucen v řadě věcí spolupracovat s již vytvořenými frakcemi, což ho ale přivedlo do střetu se skupinou Jiskra/Avantgard. Současně mu ale také nadále zůstávala silná opozice v podobě starších profesionálních policistů. Zřejmě v této době proto došel k rozhodnutí, že, jak se sám svěřil V. Novému, potřebuje kolem sebe lidi, na něž se bude moci spolehnout. Z toho důvodu se obrátil na své bývalé spolubojovníky z řad partyzánské brigády.

V první řadě se jednalo o Ivo Miléna. Ten po svém prověření v Košicích obdržel úkol zlikvidovat partyzánský oddíl, jemuž dosud velel, a poté čekal, až mu budou přiřazeny další úkoly. Období odpočinku bylo ale velmi krátké a již v červnu jej Sedlář písemně vyzval, aby za ním dorazil do Moravské Ostravy a pomohl mu s jeho prací v bezpečnostním aparátu. Po svém příjezdu byl Milén okamžitě přijat k rodícímu se SNB a o jeho dalším zařazení se začalo jednat. Nakonec se Sedlářovi podařilo svého spolubojovníka počátkem července prosadit do funkce přednosta právě vznikajícího II. oddělení Zemského odboru bezpečnosti (ZOB II).¹³⁷

ZOB II byl v podstatě zpravodajským oddělením ministerstva vnitra fungujícím při zemských národních výborech, takže mimo Moravskou Ostravu, vznikla obdobná oddělení také v Praze a Brně. Také pro jejich činnost platila zásada dvojí podřízenosti, tedy podléhali jednak příslušnému zemskému národnímu výboru a také ministerstvu vnitra, konkrétně pak Odboru pro politické zpravodajství Z (zkráceně odbor Z). V čele odboru stál zkušený zpravodajský důstojník a bývalý člen západního odboje plk. Josef Bartík.¹³⁸ Přednostou obranného zpravodajství odboru Z, a fakticky druhým nejvýznamnějším představitelem této služby hned po Bartíkovi, se 2. července stal bývalý velitel NBS pro Moravu kapitán Bedřich Pokorný, od léta 1945 také člen KSČ. O pozice uvnitř ZOB

¹³⁷ ABS, PSMV, osobní spis č. 2286 Ivo Milén, vlastní životopis z 2. ledna 1951; ABS, svazková agenda, sbírka ZV (Zvláštní vyšetřovací spisy), sign. ZV-4 MV, výpověď Ivo Miléna z 15. dubna 1951.

¹³⁸ Narozen 1897. Během první republiky zpravodajský důstojník sloužící na gen. štábu. Dne 14. března odletěl společně s plk. Moravcem do Velké Británie, kde od r. 1940 řídil obranné zpravodajství II. odboru generálního štábu a později IV. odbor (politické zpravodajství). V dubnu 1945 jmenován do čela odboru politického zpravodajství ministerstva vnitra a v srpnu povýšen do hodnosti brigádního generála. V lednu 1946 byl po vykonstruované provokaci odvolán z čela odboru Z a dále působil na generálním štábu. Již začátkem března 1948 zatčen a v září odsouzen. Po propuštění v r. 1953 již nepůsobil v bezpečnostních ani zpravodajských službách. Zemřel v květnu 1968. Srov. Pavel KREISINGER, *Brigádní generál Josef Bartík: Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha 2011.

II komunisté obzvláště usilovali, a tak se jeho příslušníci rekrutovali zejména z mužů 1. čs. armádního sboru v SSSR, Zpravodajské brigády a odbojářů, další členy získávali komunisté pomocí základních organizací strany a díky této aktivitě byly ZOB II rychle zaplněny členy a příznivci KSČ. To mělo za následek, že navzdory dvojí podřízenosti, plnily ZOB II zadání Odboru Z Ministerstva vnitra, ovládaného od ledna 1946 plně komunisty, když byl plk. Bartík nucen odejít, a v důsledku pak výrazně napomáhali armádnímu Obrannému zpravodajství (OBZ), taktéž v podstatě kontrolovanému KSČ.¹³⁹

Jak plyne z významu, jaký komunistická strana přikládala ovládnutí této zpravodajské služby, tak příchod Miléna do Moravské Ostravy je třeba vnímat coby známku posilování role centrálních bezpečnostních i stranických elit na dění na regionu. Stejně jako Sedlář, tak i Milén totiž byl na Ostravsku cizincem a za svou pozici vděčil především vlivu některých osob v Praze. Přesné okolnosti Milénova dosazení neznáme, ale prvotní impuls zřejmě vzešel od Sedláře, který jeho jmenování do čela ZOB II, a tím i posílení vlastní pozice, prosazoval. Při obsazení jeho pozice se projevil názorový rozpor mezi regionálními elitami KSČ kolem Viléma Nového a Sedlářem. Podle pozdější výpovědi, Vilém Nový s uvedením Miléna do čela ZOB II nesouhlasil, a Sedlář jej prosadil zřejmě s podporou některých lidí z bezpečnostních a zpravodajských struktur KSČ. Nový přímo poukazyval na to, že Milénovo jmenování bylo zásluhou Rudolfa Slánského, což by bylo i pochopitelné, pokud se Slánský podepsal i pod jmenování Sedláře.¹⁴⁰ Mimo Slánského by pak připadal v úvahu i Bedřich Pokorný, který byl po jistou dobu Sedlářovým nadřízeným v NBS, později jej podporoval při sporu s Vařejkou a od července byl i členem zpravodajské komise strany. Je tedy možné, že Sedlář využil tohoto kontaktu a doporučil Miléna do nově zřízené funkce, nicméně ten zřejmě postrádal dostatečný vliv, aby sám prosadil Miléna na toto místo.¹⁴¹

Nástup Ivo Miléna do čela ZOB II výrazně posílil Sedlářovu pozici. V nové funkci se Milén vymykal zpod podřízenosti KV KSČ, takže ani V. Nový s J. Kotasem nebyli s to kontrolovat jeho činnost. Naopak přes něj do dění na Ostravsku mohli zasahovat členové bezpečnostního oddělení ÚV KSČ. S nimi Milén projednával záležitosti spojené s výstavbou a činností ZOB II, zejména pak otázky personální, které řešil přímo s Karlem Švábem¹⁴² a Jindřichem Veselým. Tato jeho velmi výlučná pozice souvisela s tím, že byl pověřen i ustavením zpravodajských sítí působících v nekomunistických stranách NF. Na značné nezávislosti Milénovi také přidalo, že po svém jmenování přednostou ZOBu navázal přátelské styky s dalšími čelnými představiteli bezpečnostního a zpravodajského aparátu KSČ, konkrétně se Štěpánem Plačkem a Bedřichem Pokorným.¹⁴³

139 F. HANZLÍK, *Tajné služby*, s. 145–156.

140 ABS, sign. ZV-4 MV 48, výpověď Viléma Nového ze 7. dubna 1952.

141 Tamtéž.

142 Toho času přednosta evidenčního oddělení ústředního sekretariátu KSČ, člen zpravodajské komise a bezpečnostní komise ÚV KSČ.

143 ABS, sign. ZV-4 MV 48, výpověď Rudolfa Peschla z 22. dubna 1952; Tamtéž, výpověď Osvalda Závodského ze 7. května 1952.

Po nástupu Miléna s ním Sedlář navázal těsnou spoluprací, ale přetrvalo i propojení s některými exponenty Bílkovi skupiny, která se projevila i tím, že část lidí dříve spojených s okruhem kolem Alfréda Geiera, vstoupila do ZOB II. To se týkalo Adolfa Čechy, velitele skupiny která zadržela Aloise Vařejku, a stejnou cestou se vydal i jeho druh od Strossmanova pivovaru Josef Rygula.¹⁴⁴ Milén se Sedlářem také využili ZOB II k upevnování pozice zemského velitele a krátce po jeho vzniku zapojili jeho příslušníky do stále osobnějšího konfliktu se skupinou kolem Aloise Vařejky i s dalšími oponenty. To se neslo ve znamení nezákonného zadržování, věznění v neoficiálních věznicích a podobných metod.¹⁴⁵

Poměrně spleť byl osud Arnošta Krpce. Ten v době, kdy se v Československu rozdělovaly funkce, pobýval v Kyjevě a po svém návratu byl zřejmě také Slánským vyslán do Moravské Ostravy, kam přicestoval na přelomu května a června. Zde jej nejprve Vilém Nový pověřil likvidačí stávkou dělníků v Karvině. Po splnění tohoto úkolu byl Krpec přeložen k Sedlářovi, který jej dosadil do funkce přednosta nově vzniklé ostravské úřadovny StB. V této pozici ale Krpec vydržel jenom necelé tři týdny a později sebekriticky prohlásil, že této práci nerozuměl, a tak ji dobrovolně opustil. Ke dni 12. července byl následně v hodnosti čekatele kriminální služby převelen na okresní úřadovnu StB do Bruntálu, kde působil jako zástupce zdejšího velitele.¹⁴⁶ Tento mocenský úpadek a odklizení na zapadlou výspu expozitury může být ovšem jenom zdánlivý, jelikož Krpec byl do Bruntálu převelen v době, kdy vyvrcholil spor vedený mezi zemským velitelstvím SNB s partyzánskými skupinami a byla zde potřeba posílit vliv centra i v tomto regionu. Vzhledem k osobním vazbám na Sedláře je proto možné, že v Bruntále působil jako Sedlářův člověk, dohlížející na zdejší bezpečnostní poměry.

Mnohem méně informací máme o dalším člověku, jehož si Sedlář přivedl z partyzánského oddílu. Jednalo se o Josefa Koudelku, který také brzy získal místo u Státní bezpečnosti, nebo ZOB II. Jeho přesné zařazení bohužel nejsme již schopni zjistit. Podle jeho výpovědi se pak podílel na vyřizování Sedlářových majetkových záležitostí na Slovensku.¹⁴⁷

Velmi významnou postavou v rámci bezpečnostního aparátu, napojenou na Vladimíra Sedláře a Ivo Miléna, se během léta 1945 stal Rudolf Peschl. Také v jeho případě lze vysledovat spojení na Rudolfa Slánského, kterého Peschl znal ze sovětského exilu, kam se uchýlil po okupaci Československa. Zde vstoupil do čs. vojska a absolvoval i zpravodajský kurz NKVD. V r. 1943 byl vysazen v Polsku, ale dostal se později na Ostravsko, kde byl v říjnu 1944 zatčen. Po svém návratu z koncentračního tábora se v červnu 1945 Peschl

144 ABS, sign. ZV-4 MV 48, výpověď Rudolfa Peschla z 22. dubna 1952; Tamtéž, výpověď Adolfa Čechy z 11. května 1952.

145 Srov. ABS, spis H-477, žádost a instrukce pro výslech Ivo Miléna z ledna 1952; Tamtéž, výpověď Viktora Nováka z 5. října 1950; ABS, sign. 310-87-35, zpráva Jindřicha Veselého ze 17. listopadu 1945.

146 ABS, PSMV, osobní spis č. 2253 Arnošt Krpec, životopis Arnošta Krpce z 25. listopadu 1954; Tamtéž, dekret o jmenování do hodnosti z 3. srpna 1946.

147 ABS, spis H-477, výpověď Josefa Koudelky z 6. listopadu 1950.

dostal na pozici tajemníka kádrové a bezpečnostní komise KV KSČ, z níž měl velmi blízko jak k Sedlářovi, tak i k Milénovi.¹⁴⁸ V této funkci se Peschl stal jedním z mužů, kteří na Ostravsku udržovali přímé kontakty se špičkami bezpečnostního aparátu strany. S Milénem se účastnil jednání s Karlem Švábem a Františkem Veselým o personálním a finančním zabezpečení nově založeného ZOB II a s jeho náčelníkem v něm prosazovali vhodnou kádrovou politiku. S Milénem se také podílel na vytipování a přípravě lidí, vhodných pro zpravodajskou činnost uvnitř ostatních stran Národní fronty.¹⁴⁹

Tito lidé utvořili základní jádro Sedlářovi mocenské skupiny. Ta se projevovala značně problematickými metodami práce, pro který se vžilo označení „partyzánsťina“. Tyto problémy se netýkaly pouze sporu se skupinou Jiskra/Avantgard, ale i lidí, kteří byli z nějaké příčiny nepohodlní. Pozdější šetření StB přímo poukázalo na Sedlářovu snahu odstranit z SNB lidi, kteří byli vůči němu nepřátelští. Problémy se ale dotýkaly též poměrů v táboře Hanke i nákladného životního stylu, jaký začal Sedlář v Moravské Ostravě vést.¹⁵⁰ Tato skupina měla napojení na krajský sekretariát strany a Sedlář udržoval těsné vztahy zejména s Josefem Stavinohou a Vilémem Novým. Zvláště podstatný se jeví vztah se Stavinohou, jelikož Sedlář začal být činný i v regionální politice, když se stal členem I. krajského výboru KSČ a z titulu své funkce zastával i pozici člena předsednictva krajského výboru. Ze zahrnutí Stavinohy lze vidět, že také došlo k personálnímu prolnutí se skupinou kolem Geiera, což dále dokumentují i příchody některých lidí z politického oddělení do ZOB II. Celkově tak vytvářeli skupinu, která disponovala výrazným vlivem v bezpečnostním aparátu i místní správě na Ostravsku.¹⁵¹ Tomu se nicméně snažili dále čelit představitelé dalších mocenských skupin. Nadále totiž trval spor s Aloisem Vařejkou a také Rudolf Hoblík se snažil vystupovat proti této frakci a pokoušel se odstraňovat z bezpečnostního aparátu tzv. „partyzány“.¹⁵²

Ukončení sporu se skupinou Jiskra/Avantgard

Jak bylo naznačeno výše, zadržení Vařejky a vznik skupiny kolem Vladimíra Sedláře, ještě více sblížily zemského velitele a některé osobnosti Bílkovi skupiny. Ti po osvobození Vařejky ovšem byli zatlačeni do defenzivy. Sovětští důstojníci NKVD totiž velmi nelibě nesli uvěznění svého spolupracovníka a zejména mjr. Bala byl rozezlen a Sedlářovi opět vyhrožoval popravou. Vydal také jasný příkaz, aby se NBS nesnažila dále Vařejku zadržet. Ten se navíc nacházel pod jejich ochranou na velitelství NKVD v Karviné, takže nebyl způsob, jak jej zatknout, aniž by to vyvolalo ozbrojený incident. V tomto bezpečném útočišti začal připravovat protiúder.

148 ABS, A8, inv.č. 1574, zpráva o prošetření stížnosti Rudolfa Peschla z 24. května 1962.

149 ABS, svazková agenda, Zvláštní vyšetřovací spisy, sign. ZV-4 MV 48, výpověď Rudolfa Peschla z 22. dubna 1952.

150 ABS, svazková agenda, Zvláštní vyšetřovací spisy, sign. ZV-4 MV 48, výpověď Viléma Nového ze 7. dubna 1952; ABS, spis H-477, odůvodnění rozhodnutí o zařazení spisu do historického fondu StB.

151 ABS, spis H-477, vyhodnocení osobního svazku z 28. září 1953; Tamtéž, zpráva o Vladimíru Sedlářovi (nedatováno).

152 ABS, A8, inv. č. 1497, dopis Rudolfa Hoblíka z 2. května 1968.

Nejprve se Vařejka pokusil získat na svou stranu podporu centrálních úřadů v Praze. Společně s mjr. Balou, Bobyrevou a G. Havránkovou připravili materiály, jež měly být doručeny do Prahy. Cílem mise se stalo předání žádosti, adresované ministerstvu vnitra, o ochranu Vařejky, Nerlicha i Cwirze a o propuštění všech, kdo byli ve spojitosti s touto kauzou uvězněni. Dále byl Balou a Bobyrevou připraven dopis adresovaný Gottwaldovi, ve kterém byly vylíčeny okolnosti a průběh Vařejkova věznění. Sedláře v něm taky obvinily, že nechal sledovat Balu. Celkově jeho činnost na zemském velitelství klasifikovali jako škodlivou a jdoucí proti sovětským zájmům. Připojena byla i zpráva o poměrech v internačním táboře Hanke.¹⁵³ S těmito materiály se Vařejka s Havránkovou vypravili do Prahy a později za nimi dorazil i Gibala. Zde se na přelomu června a července postupně setkali s velitelem odbojové organizace VELA, do níž patřila i skupina Jiskra/Avantgard, div. gen. JUDr. Josefem Koutňákem a také s náměstkem předsedy vlády Klementem Gottwaldem.¹⁵⁴

V tomto okamžiku se postavení Sedláře, Geiera a lidí na nich napojených, ocitlo ve vážném ohrožení. Na základě zaslaných materiálů, se o případ začaly zajímat centrální orgány v Praze a zejména Vařejka vyvíjel enormní úsilí, aby přesvědčil klíčové osoby na ministerstvu i ve vládě, aby bylo zakročeno proti Sedlářovi a jeho spojencům. Ty vinil ze zneužívání moci a machinací s německým majetkem. Podle jeho návrhu měl být Sedlář zbaven funkce a společně s Geierem a Bařinkou zatčen. K oslabení jejich vlivu také požadoval personální čistku v celém bezpečnostním aparátu v Moravské Ostravě. Vařejkův útok směřoval i proti dalším členům Bílkovi skupiny, jelikož také prosazoval vznik vyšetřovací komise zabývající se vraždou Butuzova.¹⁵⁵ Odůvodnění mu dalo vyzvednutí ostatků mrtvého a jejich ohledání. To vyvrátilo verzi, kterou hájil Hlavatý i Geier a vyvolalo mezi Sověty pobouření. Při pohřbu Butuzova pak Bala přímo obvinil Bílka, Hajného, Hlavatého, Geiera a Machu z vraždy a sliboval „*krev za krev, život za život*“.¹⁵⁶

Výraznou oporu ve své snaze získal Vařejka v plk. Bartíkovi, kterého předložené informace velmi zaujaly a začal jednat. Na základě prvních zjištění padlo rozhodnutí, že Hlavatý a jeho spolupracovníci budou opět zatčeni, a naopak ministerstvo nařídilo, aby byl zrušen zatykač na Vařejku. Došlo také k zahájení šetření poměrů v táboře Hanke. Současně vypracoval zatykač na Sedláře, který ovšem dvakrát odmítl ministr Nosek podepsat. Nicméně situace byla velmi závažná, takže byl Sedlář nucen několikrát jet do Prahy podat vysvětlení. Během jedné z cest se ovšem odehrála nehoda, při níž sovětský vojenský

153 V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 97–98.

154 ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu A. Vařejky z 29. června 1945.

155 ABS, 2M, sign. 12 265, příčiny únosu A. Vařejky z 29. června 1945.

156 ABS, A8/2, inv. jed. 249, informace o prověření stížnosti M. M. Bobyrevy ze 4. ledna 1973; ABS, 2M, sign. 12 265, opis zprávy MUDr. Aloise Pazdiara z 20. července 1945; Tamtéž, protokol s Oldřichem Nipletem z 23. července 1945.

automobil měl vytlačit ze silnice Sedlářův vůz. Sedlář celý incident považoval za atentát, který proti němu zinscenoval Vařejka se svými sovětskými spojenci.¹⁵⁷

Tento údajný atentát a informace z ministerstva, zprostředkované zřejmě Bedřichem Pokorným, jaké kroky proti Sedlářovi, Geierovi a jejich skupině v Praze Vařejka podniká, přiměly tuto skupinu k reakci. Nejprve došlo k obnovení trestního stíhání představitelů skupiny Jiskra/Avantgard. Byla provedena i čistka ve sboru, při níž byli odstraněni lidé, kteří mohli být považováni za Vařejkovi spojence. Konkrétně došlo k zatčení příslušníků politického oddělení Lázeňského a Mužného, kteří se zapojili do pátrání po svém veliteli.¹⁵⁸ Současně byl do Prahy vyslán Josef Čechiva s instrukcí, aby Vařejku zatkl.

Došlo také k posílení bezpečnostních opatření. Po zmíněné autonehodě se Sedlář asi začal obávat dalšího útoku a později tvrdil i to, že byl sledován. Oznamil proto lidem z hospodářského oddělení, že je v sázce jeho pozice a tím pádem i ty jejich. Rozdal jim zbraně a oznámil, že pokud nastane nejhorší, bude se střílet. V budově velitelství následně rozmístil těžce vyzbrojené strážce, dva muže s automaty na každém patře a šest před jeho kanceláří. Čtyři další ozbrojení muži střežily jeho vilu a on sám měl při sobě mít také vždy několik ozbrojenců.¹⁵⁹

Zatímco se Sedlář v Moravské Ostravě opevňoval, dostihl Josef Čechiva Vařejku, v budově ministerstva vnitra, kde jednal s Bartíkem. Do tohoto jednání J. Čechiva vpadl, vytáhl zbraň a přímo v budově ministerstva chtěl Vařejku zatknout. To se ovšem nezdařilo, přednostovi odboru Z se podařilo přivolat stráž, která Čechivu odzbrojila a zatkla. Následně s ním byl sepsán protokol a s dopisem plk. Bartíka, prikazující Sedlářovi zastavit všechny akce proti Vařejkovi, byl poslán zpět do Moravské Ostravy. Bartík v listu také Sedláře upozornil, že Vařejku chrání NKVD a je i pod dohledem ministerstva vnitra.¹⁶⁰ Dalším výsledkem tohoto neobratného pokusu o zatčení bylo, že Bartík začal vyšetřovat činnost Vladimíra Sedláře na Slovensku a vyslal tam několik svých lidí, kteří měli zřejmě najít důkazy, že se během války zkompromitoval spoluprací s Němci.¹⁶¹ Celkově tento neobvyklý a troufalý pokus o zatčení je zřejmě jen důkazem toho, že situace pro Sedláře a jeho spojence byla v této chvíli skutečně zoufalá.

Po ztroskotání pokusu o zatčení Vařejky, byly 11. července zahájeny výslechy bývalých pracovníků policejního ředitelství v Moravské Ostravě a dřívějších Vařejkových kolegů. Tyto se zaměřovaly na jeho činnost před r. 1939 i po něm a byly vedeny snahou prokázat

157 SOA Plzeň, KV KSČ Karlovy Vary, č. kart. 157, spis Aloise Vařejka, zpráva Vladimíra Sedláře o chování Aloise Vařejky z 28. května 1948.

158 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď' Rajmunda Pastrňáka ze 14. července 1945.

159 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď' Františka Gibaly ze 7. července 1945; ABS, Osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, zpráva o vyšetřování V. Sedláře z 15. listopadu 1950. Přítomnost ozbrojených strážů před svým domem Sedlář později vysvětloval tím, že mu lidé házely předměty do oken jeho vily, takže stráž je měla od tohoto jednání odradit. ABS, personální depozitář, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlář, vlastní životopis.

160 Srov. ABS, 2M, sign. 12 265, dopis F. Bartíka V. Sedlářovi z 9. července 1945; ABS, spis H-477, výpověď' Bedřicha Pokorného ze 7. listopadu 1951; Tamtéž, výpověď' Gabriely Havráňkové z 8. listopadu 1950; Tamtéž, zpráva o V. Sedlářovi z ledna 1952.

161 ABS, spis H-477, výpověď' Bedřicha Pokorného ze 7. listopadu 1951.

jeho kolaboraci s Němci, čímž by se získala dostatečně silná zbraň pro Vařejkovu kriminalizaci.¹⁶² Součástí této kampaně se stala také snaha oficiálně líčit případ Butuzov v intencích, které nepoškozovaly Bílkovu skupinu a zároveň však přímo, či nepřímo obviňovaly Butuzova a jeho společníky z kolaborace. Těchto snah o svou diskreditaci si byl ovšem Vařejka vědom a snažil se tuto iniciativu zmařit vlastní výpovědí učiněnou na ministerstvu vnitra, kde odmítl vznesená nařčení vznesená a tvrdil, že se jedná o cílenou kampaň.¹⁶³

Současně byly obnoveny pokusy o zatčení klíčových postav skupiny Jiskra/Avantgard. Ti však dokud setrvali pod ochranou mužů karvinské posádky, a tak nebyli schopni příslušníci SNB tento úkol splnit.¹⁶⁴ Proto se pokusil Sedlář zbavit Cwirze, Vařejku a spol. sovětské ochrany tím, že získá spojence mezi důstojníky Rudé armády. To se mu nakonec podařilo, když přesvědčil vojenského velitele Moravské Ostravy pplk. Pronina, aby napsal mjr. Balovi list v němž mu nakazoval, aby čs. bezpečnostním orgánům vydal Cwierze, Nerlicha a Vařejku. List byl Balovi předložen 10. července, ale Bala se jím nehodlal řídit. Naopak obvinil Sedláře, že si Proninovu přízeň koupili a vyhrožoval mu i veliteli SNB v Karviné npor. Klímovi, že je podřeže. Poté vydal příkaz svým vojákům, aby použili zbraně, pokud se někdo pokusí Cwirze zatknout.¹⁶⁵

Získem kýžené podpory mezi sovětskými důstojníky, se ale situace výrazně proměnila. Sedlář, který se posunul do hlavní role probíhajícího sporu, se konečně mohl opřít o vliv Rudé armády a Balova nadřízeného. Situace se tím pro Balovi chráněnce výrazně zkomplikovala, a proto následujícího dne odvezl Cwirze i Bobyrevu do Vídně, mimo dosah moci SNB.¹⁶⁶ Jejich útekem skončilo i vměšování sovětských orgánů do kauzy Butuzov a sporů na zemském velitelství SNB. Krátce nato byl totiž mjr. Bala odvelen zpět do SSSR, čímž zmizeli mocní zastánci Vařejky a jeho skupiny, což se brzy projevilo i v probíhající kauze. Vařejka najednou zůstal jediným, kdo ke kauze Butuzov měl dostatek relevantních informací, aby mohl být nebezpečný. V této chvíli se tak boj obou zneprátelených partyzánských skupiny začal vychylovat v neprospěch Jiskry/Avantgardu.

Vařejkova skupina byla po ztrátě sovětské podpory oslabena, jelikož jejich sokové disponovali politickou podporou na místní i na centrální úrovni. Výrazně se projevila pomoc Bedřicha Pokorného, který využil svůj vliv a koncem července nechal zastavit vyšetřování Sedláře a poměrů v Moravské Ostravě. Na Sedlářově straně stál i ministr Nosek, jak ukazuje jeho odmítnutí podepsat Bartíkem připravený zatykač.¹⁶⁷ O případ se

162 ABS, 2M, sign. 12 265, výpověď Jana Sabely z 13. července 1945; Tamtéž, výpověď Františka Březiny z 11. července 1945.

163 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o Michalu Butuzovovi z 23. července 1945; výpověď Aloise Vařejky o kontaktech s gestapem ze 14. července 1945.

164 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o Janu Cwirzovi z 22. července 1945.

165 Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha, fond 1. tankový sbor, inv. .č. 695, č. kart. 86, hlášení o protistátní činnosti mjr. Baly z 10. července 1945.

166 ABS, 2M, sign. 12 265, zpráva o Janu Cwierzovi z 24. července 1945.

167 ABS, spis H-477, výpověď Bedřicha Pokorného ze 7. listopadu 1951; Tamtéž, výpověď Aloise Vařejky z 1. srpna 1951.

dokonce zajímal Klement Gottwald. Během své návštěvy Ostravska se osobně zastavil u Sedláře, který mu o celém případě podal hlášení.¹⁶⁸ Můžeme spekulovat, co bylo příčinou této podpory. Jelikož však byl Sedlár do čela bezpečnostního aparátu na Ostravsku vybrán košickým vedením strany, pak jeho neslavný odchod, či přímo zatčení, rozhodně nebyly v zájmu KSČ. To by vysvětlovalo jednoznačnou podporu, kterou Sedlár a skupina kolem něj v této době získali. Nicméně se jedná jen o spekulaci.

V této situaci, kdy došlo ke ztrátě sovětské podpory, bylo obnoveno stíhání členů skupiny a Sedlár i jeho spojenci disponovali spojenci na nejvyšších místech, pokusil se Vařejka spor ukončit a výměnou za jisté ústupky se stáhnout. Na přelomu července a srpna se vrátil do Moravské Ostravy a přijel i s div. gen. Koutňákem, aby spor urovnal. Společně s Nerlichem navštívili Sedláře v jeho soukromém bytě, kde jej Koutňák jménem výkonného výboru ÚV KSČ požádal, aby vůči Vařejkovi i Nerlichovi bylo zastaveno trestní stíhání. To Sedlár odmítl, za což mu měl Koutňák vyhrožovat postihem. Do jednání byl zatažen i Vilém Nový a společně dospěli k rozhodnutí, aby Sedlár proti Nerlichovi a Vařejkovi nic nepodnikal. Výsledkem Koutňákovi intervence se tedy stalo sjednání smíru, podle nějž měly obě skupiny zanechat akcí proti sobě, Vařejka obdržet zpět svou původní pozici v SNB a též měly ustát novinové články napadající jeho osobu.¹⁶⁹ Tento závěr musel Sedlár přijmout i s ohledem na tvrzení Nového, že celá kauza je jenom nedorozuměním. S výsledkem tohoto jednání ovšem Sedlár zjevně nebyl spokojený, a tak podal o celém případě zprávu OBZ.¹⁷⁰

Ani zásah gen. Koutňáka konflikt mezi oběma skupinami ovšem nedokázal zastavit a smír měl jen omezené trvání. Naopak se chystal finální úder celé skupině Jiskra/Avantgard. Již 17. srpna byl OBZ zatčen Nerlich.¹⁷¹ Dne 28. srpna pak odbor Z ukončil šetření ve věci Vařejky, které jej označilo za kolaboranta. Na základě tohoto závěru byl 30. srpna do Moravské Ostravy doručen příkaz k jeho zatčení, podepsaný přímo B. Pokorným.¹⁷² Kolem Vařejky se opět stahovala síť, na kterou jej předem upozornil Hoblík, a poradil mu, aby se sám přihlásil na ministerstvu vnitř, což i Vařejka učinil. Hoblík jej také varoval, že pokud dojde k jeho zadržení ostravskými příslušníky sboru, může mu hrozit fyzická likvidace.¹⁷³

168 V. SEDLÁŘ, *Za svobodu*, s. 124–125.

169 Vařejka nicméně později tvrdil, že cesta Koutňáka do Moravské Ostravy byla též motivována snahou dosadit jej na místo zemského velitele StB pro Slezsko, což mělo být i předmětem jednání mezi Koutňákem a Sedlářem a pravděpodobně i jádrem jejich sporu. Jmenování velitelem StB mělo vzejít z jednání mezi Koutňákem a B. Pokorným poté, co došlo k zastavení šetření případu Butuzov. Srov. ABS, sign. 325-32-2, výpověď Aloise Vařejky z 29. června 1972.

170 ABS, 2M, sign. 12 265, dopis A. Vařejky V. Noskovi ze 7. srpna 1945; ABS, A2/1, inv. č. 1567, dopis V. Sedláře ÚV KSČ o zrádcích v SNB z 8. prosince 1952; V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 100.

171 ABS, složka D-5949 Ostrava, šetření ve věci V. Sedláře z 6. srpna 1953.

172 ABS, 2M, sign. 12 265, příkaz k zatčení A. Vařejky a J. Nerlicha z 30. srpna 1945; ABS, spis H-477, výpověď Bedřicha Pokorného ze 7. listopadu 1951; V. ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka*, s. 102.

173 ABS, sign. 325-32-2, výpověď Aloise Vařejky z 29. června 1972.

V této chvíli souboj obou partyzánských oddílů skončil a vyzněl jednoznačně lépe pro Bílkovu skupinu i jejího klíčového spojence Vladimíra Sedláře. Dílčím vítězstvím Vařejky se sice stalo, že po prošetření celé kauzy, vydal ministr Nosek 13. září rozhodnutí o zastavení šetření vedenému proti němu a s platností od 5. října 1945 byl přidělen ke kriminální ústředně SNB v Karlových Varech, avšak v té době byl již zlomený neustálým pronásledováním a snahou o jeho diskreditaci.¹⁷⁴ Ještě hůře dopadli další členové skupiny. Josef Nerlich byl po výsleších které absolvoval na MNO, 14. září dopraven do ostravské vazební věznice a následně proti němu bylo zahájeno stíhání mimořádným lidovým soudem, od něž si vyslechl trest odnětí svobody na 20 let. Nadále pokračovalo pátrání SNB po J. Cwirzovi, který se ovšem po svém převozu do Vídně nacházel mimo jejich dosah. Tento vývoj v důsledku znamenal, že bezprostřední nebezpečí dalšího vyšetřování kauzy Butuzov pominulo. Díky průniku řady lidí ze skupiny kolem Sedláře a Geiera do bezpečnostních sborů, získali i přístup k zadrženým členům gestapa a dalších německých organizací. Jednalo se zejména o Wilhelma Kampfa a Magdalenu Siwu, které Stavinoha a Peschl navštívili na podzim r. 1945 ve vězení a vyptávali se na výpovědi lidí, zatčených gestapem.¹⁷⁵

Závěr

Po skončení války se v bezpečnostním aparátu zformovaly dvě frakce, které vznikly na půdoryse partyzánských skupin, hlásících se ke komunistickému odboji. Ty se střetly v rozhořčeném souboji, v němž šlo o interpretaci jejich odbojových zásluh, vyvrácení, či naopak potvrzení, obvinění z kolaborace a skrze to o kontrolu mocenských pozic v NBS/SNB. Do tohoto prostředí přijel na počátku května Vladimír Sedlář, kterého ústředí KSČ vybralo jako muže, který měl převzít velení zdejšího bezpečnostního sboru. Sedlář nedisponoval vlastní mocenskou základnou a z ne zcela jasných příčin, se v konfliktu rozhodl přiklonit na stranu jedné ze skupin. Byl si ovšem vědom své slabosti, kdy zůstával v řadě ohledů odkázán na pomoc členů tohoto bloku, a tak k posílení svého postavení začal formovat kolem sebe vlastní mocenské centrum, jež tvořili lidé vycházející z jeho partyzánské brigády, zde je třeba jmenovat především Ivo Miléna, tak muži vyslaní na Ostravsko stranickým ústředím. Postupně se mu podařilo získat na svou stranu i některé muže dříve řazené ke Geierově skupině. Navázal i užitečná politická spojení s muži jako Josef Stavinoha a Rudolf Peschl. Sedlář a jeho lidé ale nevycházeli z policejního prostředí, neměli o této práci žádné povědomí a jejich příchod byl proto nesen velmi nelibě zejména staršími důstojníky sboru. Proti Sedlářovi a okruhu lidí kolem něj, jež nazývali „partyzány“, tak zformovali další mocenský blok. Ten do střetu vedeného dvěma partyzánskými skupinami také v omezené míře zasahoval.

¹⁷⁴ ABS, 2M, sign. 12 265, telegram Ministerstva vnitra ředitelství NB Moravská Ostrava ze 13. září 1945; ŠTĚPÁN, Václav: Alois Vařejka a jeho doba. Přerov 2007, s. 102–103.

¹⁷⁵ ABS, spis H-477, výpověď Wilhelma Kampfa z 13. prosince 1945; Tamtéž, dodatek k protokolu s Wilhelmem Kampfem z 13. prosince 1945; Tamtéž, výpověď Magdaleny Siwy z 13. prosince 1945.

Ve sporu vedeném velmi nevybíravými prostředky a doprovázeném oboustranným nařčením z kolaborace, se postupně angažovaly centrální úřady, členové předsednictva KSČ i čelní představitelé zpravodajské služby. Jejich zapojení převážilo misky vah na stranu Sedláře a jeho spojenců. V důsledku to ale přineslo i posílení vlivu ústředních orgánů na situaci v bezpečnostním aparátu v regionu. Ten se zřejmě projevil odchodem Alfréda Geiera z jeho výlučné pozice na velitelství SNB v Moravské Ostravě. Již ve druhé polovině srpna 1945 byl totiž Geier veden již pouze jako správce pobočky úřadu národní bezpečnosti v Karviné.¹⁷⁶

Pro Sedláře to ovšem bylo Pyrrhovo vítězství. Spor poškodil jeho pověst v Praze a donutil mj. i Klementa Gottwalda, aby se do sporu vložil. Dopisy o praktikách využívaných Sedlářem a jeho klíčovým spojencem Milénem, byly zasilány i do prezidentské kanceláře.¹⁷⁷ Pád Vařejky také nevedl k odstranění profesní opozice kolem Rudolfa Hoblíka. Ta na podzim zahájila tažení proti Sedlářovi a s pomocí sociálnědemokratického tisku se opírali do jeho nevyjasněných majetkových poměrů i kontroverzí spojených s případem tábora Hanke. Sedláře naopak hájil komunistický tisk, což vedlo k sérii novinových článků, v nichž si obě skupiny navzájem vyměňovaly invektivy. Tato velmi neuspokojivá situace si vynutila v listopadu 1945 sestavení komise pod vedením náměstka ministra vnitra Jindřicha Veselého, jež měla vyšetřit poměry na velitelství SNB v Moravské Ostravě a probíhající spor uvnitř bezpečnostního sboru ukončit.¹⁷⁸ Tyto rozhárané poměry nakonec byly i příčinou Sedlářova odvolání v lednu 1946.

Jako důsledek porážky byl Vařejkovi a jeho spojencům na celá desetiletí vpálen cejch kolaborantů. Naopak někteří lidé z Bílkovy skupiny, sami podezíraní ze spolupráce s Němci, zažili v SNB velmi úspěšnou kariéru. Mocenský souboj ovšem rezonoval ještě dlouho poté, co došlo k jeho ukončení. Vyšetřování kauzy Butuzov a kolaborace některých partyzánů se v několika vlnách protáhlo až do počátku 70. let, kdy byl případ zřejmě s konečnou platností odložen.

Na závěr je třeba doplnit, že námi předložená verze událostí není zdaleka kompletní. Z důvodu absence písemných pramenů, nejsme schopni v řadě případů říci, jaká byla motivace jednotlivých aktérů kauzy, ani do jaké míry se zde angažovaly ústředí orgány. Stejně tak nám nejsou plně zřejmé motivy NKVD. Řada informací navíc pochází až z protokolů vyhotovených během politických procesů v 50. letech, takže jejich důvěryhodnost je v některých případech problematická. Nicméně i s těmito limity poskytuje námi předestřený obraz konfrontace dvou partyzánských a komunistických skupin, poměrně ojedinělou možnost sledovat proces utváření bezpečnostního aparátu v raně poválečném období a studovat zákulisní vlivy, které spoluutvářely jeho podobu.

176 ZA v Opavě, ZNVEO, inv. č. 285, č. kart. 148, zpráva o razii ve Fryštátě a okolí z 21. srpna 1945.

177 ABS, PSMV, osobní spis č. 1178 Vladimír Sedlár, výpis poznatků ze spisu Vladimíra Sedláře k osobě Ivo Miléna.

178 ABS, sign. 310-87-35, zpráva Jindřicha Veselého ze 17. listopadu 1945.

“War of Policemen”: Struggle for Power within Security Apparatus in the Territory of Ostrava Branch of Moravian-Silesian Provincial National Committee in Early Post-War Period (Summary)

The article focuses on personal conflicts in headquarters of Czechoslovak police force in Ostrava following the end of World War II. In May 1945, 30 years old veteran of anti-Nazi partisan movement Vladimír Sedlár was appointed head of police in Ostrava and later in whole territory of Ostrava Branch of Moravian-Silesian Provincial National Committee. Sedlár, who lacked previous experience with police agenda and knowledge of the region, was supported by regional communist authorities including the Party secretary Vilém Nový. Some of Sedlár's wartime colleagues also joined police forces, as well as some of former members of anti-Nazi illegal group Jiskra-Avantgard led by Jakub Bilek.

From the very beginning, Sedlár faced criticism of pre-war police officers, including Rudolf Hoblík, member of Czechoslovak Social-Democratic Party, and Alois Vařejka, a communist. Vařejka, who cooperated with Soviet intelligence during the war, accused members of Jiskra-Avantgard of being Nazi collaborators. Contrary, the Jiskra-Avantgard veterans denounced Vařejka as informant of the Gestapo. Sedlár and Nový, with a very little knowledge of the situation, choose to support the men of Jiskra-Avantgard. Their motivation was probably pragmatic, because Bilek was closely connected with communist authorities in Prague. Both parties looked for support from central institutions in Prague and even from Soviet military and intelligence authorities.

Although Sedlár and his co-workers withstood the conflict with Hoblík and Vařejka, they faced further allegations of corruption and involvement in anti-German atrocities. Therefore, Sedlár had to be transferred in early 1946.

The case was specific due to the fact that both sides of the conflict got some level of support by communist politicians and even by Soviet officers. The politicised personal conflict severely complicated post-war reconstruction of security apparatus in the region.

Použitá zdroje:

Archivní prameny:

Archiv bezpečnostních složek

- Historický fond Státní bezpečnosti (H)
- Hlavní velitelství SNB (A-17)
- Inspekce ministra vnitra ČSSR I. 1953–1972 (A8)
- Inspekce ministra vnitra ČSSR II. 1951–1981 (A8/2)
- Odbor politického zpravodajství MV (2M)
- Personální spisy Ministerstva vnitra (PSMV)
- Různé bezpečnostní spisy po roce 1945 (304)
- Sbírka Zvláštní vyšetřovací spisy (ZV)
- Sekretariát Ministra vnitra 1948–1959 (A2/1)
- Sekretariát Ministra vnitra 1966–1975 (A2/3)
- Stíhání nacistických válečných zločinců (325)
- Velitelství státní bezpečnosti (310)

Slezské zemské muzeum

Novodobé dějiny

Státní oblastní archiv Plzeň

Krajský výbor KSČ Karlovy Vary,

Zemský archiv v Opavě

Zemský národní výbor, expozitura Ostrava

Tištěné prameny:

Josef KOTAS, *Vzpomínky Josefa Kotase*, Ostrava 1974.

Vilém NOVÝ, *Vzpomínky z Ostravska*, Ostrava 1983.

V. NOVÝ, *Život a revoluce*, Praha 1974,

Vladimír SEDLÁŘ, *Za svobodu našich národů a mír. (Vzpomínky partyzánského komisaře v Slovenském národním povstání)*, Brno 1989.

Marie ŠVERMOVÁ, *Vzpomínky*, Praha 2008.

Literatura:

Jaroslav BAKALA – Karel JIŘÍK a kol., *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993.

Matěj BÍLÝ – Marián LŐŽI – Jakub ŠLOUF, *Nervová vlákna diktatury. Regionální elity a komunikace uvnitř KSČ v letech 1945–1956*, Praha 2019.

Mečislav BORÁK, *Internacní tábor Hanke v Moravské Ostravě v roce 1945*, in: Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 18, Ostrava 1997, s. 88–124.

Mečislav BORÁK, *Oskar Schindler ve službách abwehru na Ostravsku*, in: Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 21, Ostrava 2003, s. 240–262.

Mečislav BORÁK – Dušan JANÁK, *Přehled dějin KSČ v Severomoravském kraji v letech 1848–1981*, Ostrava 1983.

Josef CEPEK, *Budování a činnost Sboru národní bezpečnosti na někdejším okrese Bruntál v letech 1945–1948*, in: Sborník Bruntálského muzea, 2003, s. 11–119.

Dan GAWRECKI a kol., *Dějiny Českého Slezska 1740–2000*, sv. II, Opava 2003.

František HANZLÍK, *Tajné služby na cestě KSČ k moci 1945–1948. Únor 1948 – výsledek nerovného zápasu*, Praha 2021.

Lubomír HLAVIENKA, *Německá poválečná rezistence v Malé Morávce v r. 1945*. Časopis Slezského zemského muzea, série B – vědy historické 72, 2023, č. 1–2, s. 38–51.

Lubomír HLAVIENKA – Ondřej KOLÁŘ, *Jesenicko 1945: Mezi válkou a mírem*, Jeseník 2024.

Lubomír HLAVIENKA – Ondřej KOLÁŘ, *Sbor národní bezpečnosti ve Slezsku a jeho podíl na řešení poválečných problémů regionu 1945–1948*, Opava 2022.

Tomáš HERAJT, *Historie policie v letech 1918–1945. Policejní ředitelství v Plzni, Dvůr Králové nad Labem 2010*.

Jana HRADILOVÁ, *Odsun Němců z Frývaldova*, Šumperk 1996.

Karel JECH – Karel KAPLAN, (edd.): *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*, Brno 2002.

Jan KALOUS, *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně*, in: 1945: konec války a obnova Československa, Praha 2018, s. 236–248.

Karel KAPLAN, *Protistátní bezpečnost 1945–1948. Historie vzniku a působení StB jako mocenského nástroje KSČ*, Praha 2015.

Miroslav KOCÍCH, *Úloha a místo expozitury ZNV v Ostravě*, Slezský sborník 65, 1967, č. 3, s. 325–343.

Ondřej KOLÁŘ, *Bezpečnostní poměry na Těšínsku v období třetí republiky ve světle pamětních knih stanic Sboru národní bezpečnosti*, Historica Olomucensia 48, 2015, s. 173–191.

Ondřej KOLÁŘ, *Boj o Ostravsko 1945*, Ostrava 2021.

Ondřej KOLÁŘ, *K účasti ostravských policistů v domácím protinacistickém odboji 1938–1945*, Časopis Matice moravské 141, 2022, č. 2, s. 259–269.

Ondřej KOLÁŘ, *Německý bezpečnostní aparát v opavském správním okrese 1938–1945*, Historica Olomucensia 51, 2016, s. 189–205.

Ondřej KOLÁŘ, *Zapomenutý kriminalista a muzejník František Kocián*, in: Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 29, Ostrava 2015, s. 187–202.

Pavel KREISINGER, *Brigádní generál Josef Bartík: Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha 2011.

Vlastimil KROUPA, *Sbor národní bezpečnosti 1945–1948*, Praha 1977.

Iva KVAPILOVÁ, *Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945–1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku*, Sborník ministerstva vnitra 1, 2003, s. 68–90.

Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva IV. Československo 1945–1989*, Praha 2011.

Jiří MIKULKA, *Téměř zapomenutí muži. Přehled oblastních velitelů SNB v letech 1945–1948*, Sborník Archivu bezpečnostních složek 19, 2021, s. 307–353.

Josef MORAVEC, *K počátkům Národní fronty na Ostravsku*, Slezský sborník 64, 1966, č. 4, s. 459–479.

Lubomír NENIČKA, *Druhá republika na Ostravsku 1938–1939*, Opava 2010.

Ivo PEJČOCH – Prokop TOMEK, *Policisté na popravišti: příslušníci SNB, popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, Praha 2013.

Ladislav SOUKUP, *Počátky organizace státní bezpečnosti (SNB) v ČSR 1945–1950*, in: Vývoj práva v Československu 1945–1989, Praha 2004, s. 399–414.

Tomáš STANĚK, *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005.

Zdeněk SNÍTIL a kol., *Stručný přehled dějin SNB*, Praha 1981.

Václav ŠTĚPÁN, *Alois Vařejka a jeho doba*, Přerov 2007.

František ŠVÁBENICKÝ, *Opava po válce*, in: F. ŠVÁBENICKÝ (ed.), Troppau 1945. Opava v roce nula, Opava 2016, s. 169–172.

Mgr. Lubomír Hlavička, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
hlavička@szm.cz

Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
kolar@szm.cz